

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ประเภทการศึกษา
รายกรณี (Case Study) เพื่อศึกษาถึงสาเหตุและช่วยเหลือนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทาง
การเรียนรู้ที่สูงขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และขอแนะนำในหัวข้อต่อไปนี้

2.1 การศึกษารายกรณี

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

2.3 การให้คำปรึกษา

2.4 วัยแรกรุ่น

2.1 การศึกษารายกรณี

2.1.1 ความหมายของการศึกษารายกรณี

อนนต์ อนันตรังสี (2521) กล่าวว่า การศึกษารายกรณี คือการศึกษา
รายละเอียดเป็นรายบุคคล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาทางช่วยให้เขาสามารถปรับตัวด้านต่าง ๆ
เช่น อารมณ์ สังคม เจตคติ ความสนใจ เป็นต้น

สุภาพรรณ โคตรจรัส (2526) ให้ความหมายของการศึกษารายกรณีว่า
หมายถึง วิธีการศึกษาและวิเคราะห์สิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยละเอียด อาจจะเป็นการศึกษายบุคคลใด
บุคคลหนึ่ง ชุมชนชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือสถาบันใดสถาบันหนึ่ง

ราตรี พัฒนรังสรรค์ (2527) ได้ให้ความหมายของการศึกษารายกรณีว่าเป็น
กระบวนการของการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับตัวบุคคลต่อเนื่องกันไปในระยะเวลาพอสมควร
เพื่อทำความรู้จักและเข้าใจบุคคล โดยอาศัยเครื่องมือกลวิธีต่าง ๆ ในการรวบรวมข้อมูลอัน
ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบทดสอบ อัตชีวประวัติ บันทึกประจำวัน ฯลฯ
และนำข้อมูลที่ได้มาเป็นพื้นฐานสำหรับการพิจารณาช่วยเหลือให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาและปรับตัวได้

สถิติ วงสวรรค์ (2527) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับการศึกษารายกรณีว่าเป็นการศึกษาค้นคว้ารวบรวมรายละเอียดของแต่ละบุคคลเป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลอย่างละเอียด ด้วยการพยายามค้นหาและรวบรวมข้อมูล (Data) ต่าง ๆ เกี่ยวกับบุคคลนั้นให้มากที่สุด เพื่อนำมาใช้เป็นข้อพิจารณาวินิจฉัย หรือค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา แล้วหาทางช่วยแก้ปัญหา และป้องกันปัญหา หรือส่งเสริมพัฒนาการตามแต่กรณี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาทางช่วยให้สามารถปรับปรุงตัวให้ดีขึ้นในทุกด้าน

วัชร ทรัพย์มี (2531) ให้ความหมายว่า การศึกษารายกรณีเป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนอย่างละเอียด โดยมีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลนั้น เมื่อได้ข้อมูลมากพอสมควรแล้วจะมีการตีความหมายพฤติกรรม และทำการวินิจฉัยสาเหตุของปัญหา แล้วจึงทำการแก้ปัญหา ป้องกันปัญหาหรือส่งเสริมพัฒนาการแล้วแต่กรณีอันดับสุดท้ายคือ การติดตามผลหลังจากการที่ให้ความช่วยเหลือผู้นั้นไปแล้ว

ประจิม เมืองแก้ว (2536) ได้สรุปความหมายของการศึกษารายกรณีว่า หมายถึง การศึกษาเรื่องราวของผู้ถูกศึกษาอย่างละเอียดต่อเนื่องกันไปในระยะหนึ่ง โดยใช้เทคนิคการสังเกต การสัมภาษณ์ การเยี่ยมบ้าน การเขียนอัตชีวประวัติ บันทึกประจำวัน แบบสอบถาม แบบทดสอบ และระเบียบสะสม แล้วนำมาวิเคราะห์พฤติกรรม ซึ่งอาจเป็นพฤติกรรมที่เป็นปัญหา หรือไม่เป็นปัญหาก็ได้ พร้อมทั้งหาแนวทางในการช่วยเหลือป้องกัน และส่งเสริมเพื่อให้ผู้ถูกศึกษาอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้

Robert K. Yin (1989) ได้ให้ความหมายของการศึกษารายกรณีว่า เป็นวิธีการศึกษาอย่างละเอียด โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ การสังเกต แบบสอบถามการเยี่ยมบ้าน ฯลฯ และนำข้อมูลที่ได้นี้ไปวิเคราะห์หาสาเหตุของพฤติกรรมที่ทำการศึกษา เพื่อดำเนินการช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม

Jonathan Smith (1993) ได้สรุปแนวคิดของการศึกษารายกรณีว่า เป็นกระบวนการศึกษาอย่างละเอียด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยกลวิธีการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ ระเบียบสะสม การสังเกต การสัมภาษณ์ การเขียนอัตชีวประวัติ แบบทดสอบ ฯลฯ แล้วนำข้อมูลที่ได้นี้มาวินิจฉัยหาสาเหตุของพฤติกรรมที่เป็นปัญหา อันจะนำไปสู่การดำเนินการแก้ไขต่อไป

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า การศึกษารายกรณีคือการศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียดตามกระบวนการขั้นตอนของการศึกษารายกรณี เพื่อทราบถึงสาเหตุของพฤติกรรมที่ศึกษา ตลอดจนหาแนวทางการช่วยเหลือหรือส่งเสริมให้เหมาะสม

2.1.2 จุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณี

การศึกษารายกรณีมีจุดมุ่งหมายหลายประการ

สุภาพรณ โคตรจรัส (2526) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณีมี 4 ประการดังนี้

- 1) ใช้ในการวิจัย เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเจริญเติบโต และพัฒนาการของมนุษย์
- 2) ใช้ในการศึกษาผู้ที่มีปัญหาพิเศษ เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการของมนุษย์อย่างเต็มที่
- 3) ใช้ในการศึกษาบุคคลปกติที่ไม่มีปัญหาพิเศษ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของมนุษย์อย่างเต็มที่
- 4) ใช้ในการฝึกอบรมครู เพื่อช่วยให้ครูมีความเข้าใจในเด็กแต่ละบุคคล อันนำไปสู่การเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์โดยทั่วไป ทำให้ครูได้เพิ่มพูนความรู้เข้าใจในปัญหา ที่เกี่ยวกับอารมณ์และแรงจูงใจของมนุษย์ เป็นการอธิบายทฤษฎีโดยใช้ตัวอย่างที่เห็นชัดเจน

สถิติ วงสวรรค์ (2527) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษารายกรณีไว้ดังนี้

- 1) เพื่อให้เข้าใจผู้ถูกศึกษาได้ละเอียดทุกแง่มุม โดยอาศัยข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการพิจารณาส่งเสริมพัฒนาการของบุคคลนั้นให้เจริญสุดยอด เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน
- 2) เพื่อทราบข้อบกพร่องของผู้ถูกศึกษา และหาทางแก้ไข โดยใช้ข้อมูลที่ได้เป็นพื้นฐานในการพิจารณาค้นหาปัญหา วินิจฉัยปัญหา แก้ไขปัญหา หรือป้องกันปัญหา
- 3) เพื่อช่วยให้ผู้ถูกศึกษาเข้าใจตนเอง และผู้ปกครองเข้าใจเด็กของตนดีขึ้น อันเป็น สัมพันธภาพที่ดีทำให้ ต่างฝ่ายต่างเข้าใจดีต่อกันยิ่งขึ้น เป็นการสำรวจอย่างถี่ถ้วน ทำให้ทราบและเข้าใจถึงสิ่งแวดล้อมและอิทธิพลของสิ่งต่าง ๆ ที่จะเป็นอุปสรรคขัดขวาง และส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งทางกาย อารมณ์ สังคม การศึกษา สติปัญญา เพื่อให้เขาสามารถเห็น

แนวทางในการปรับตัว เปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติในทิศทางที่ถูกที่ควร

สุรางค์ จันทน์เอม (2528) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณีว่ามี
จุดมุ่งหมายหลัก 6 ประการ ได้แก่

- 1) เพื่อให้เข้าใจนักเรียนแต่ละคนอย่างละเอียด
- 2) เพื่อที่ครูและแนะแนวจะรับรู้ถึงข้อบกพร่องต่างๆ ของนักเรียนและหาทางแก้ไข
- 3) เพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน
- 4) เป็นการช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเองดีขึ้น
- 5) ช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจเด็กของตนดีขึ้น
- 6) เพื่อให้ครูสามารถส่งเสริมนักเรียนได้ทุก ๆ ทาง ทั้งทางร่างกาย อารมณ์

สังคม และสติปัญญา

วัชร ทรัพย์มี (2531) ได้กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษารายกรณี มี 3
ประการ ดังนี้

- 1) เป็นรากฐานการวินิจฉัยปัญหา และการแก้ปัญหาในกรณีที่นักเรียนผู้นั้นมีปัญหา
- 2) เป็นรากฐานการพิจารณาส่งเสริมพัฒนาการให้แก่แก่นักเรียนผู้นั้น หรือป้องกัน
ปัญหาในกรณีนักเรียนผู้นั้นมีแนวโน้มที่จะมีปัญหา

3) ช่วยให้นักเรียนได้ดีขึ้น การทำการศึกษานักเรียนเป็นรายกรณีจะทำให้ครูเข้าใจอิทธิพลของสิ่งต่าง ๆ ที่จะส่งเสริม หรือขัดขวางพัฒนาการของนักเรียน หรือการศึกษานักเรียนที่มีปัญหาจะทำให้เข้าใจสาเหตุของการที่นักเรียนปรับตัวไม่ได้ การศึกษารายกรณีโดยละเอียดจะทำให้เข้าใจว่าการเปลี่ยนพฤติกรรม และทัศนคติไม่ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ต้องใช้เวลา ความอดทน และวิธีการที่ดี เพื่อจะช่วยให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรม

ประจิม เมืองแก้ว (2536) กล่าวว่า การศึกษารายกรณีเพื่อการแนะแนวมี
จุดมุ่งหมายที่สำคัญดังนี้

- 1) เพื่อเข้าใจสาเหตุการแสดงพฤติกรรมของผู้ถูกศึกษา
- 2) เพื่อการวิจัยอันเป็นประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือผู้ถูกศึกษา ส่งเสริมพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ ตลอดจนป้องกันปัญหาเช่นเดียวกันนี้ ที่อาจเกิดขึ้นกับบุคคลอื่น ๆ
ต่อไปอีกด้วย

3) เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจเด็กในความปกครองของตน และให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการแก้ไข ป้องกัน และส่งเสริมพฤติกรรมที่เกิดขึ้น

4) เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจตนเองและให้ความร่วมมือในการแก้ไข ป้องกัน และส่งเสริมพฤติกรรมที่เกิดขึ้น

รวิวรรณ ชินะตระกูล (2537) ได้สรุปจุดมุ่งหมายในการศึกษารายกรณีว่า เพื่อช่วยส่งเสริมพฤติกรรมในกรณีที่พฤติกรรมดังกล่าวไม่ได้เป็นปัญหา หรือป้องกันมิให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ส่วนในกรณีที่พฤติกรรมมีแนวโน้มไปในทางที่ไม่เหมาะสม จะมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขพฤติกรรมที่เป็นปัญหาดังกล่าวให้หมดไป

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่าการศึกษารายกรณี มีจุดมุ่งหมายดังนี้

1) เพื่อเข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรม ซึ่งจะได้นำทางช่วยเหลือ ป้องกัน และแก้ไขได้อย่างถูกต้อง

2) เพื่อการค้นคว้าวิจัย ซึ่งจะนำไปก่อให้เกิดประโยชน์ทางจิตวิทยาหรือการแนะแนวในรูปของการปรับปรุงเทคนิคในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ

3) เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจเด็กในความปกครองของตนได้ดีขึ้นและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

4) เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดความเข้าใจตนเองยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเอง สามารถพัฒนาตนเองและวางแผนชีวิตได้ จนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีประสิทธิภาพ

2.1.3 ประโยชน์ของการศึกษารายกรณี

การศึกษารายกรณีเป็นวิธีที่มีประโยชน์ต่อผู้นำมาใช้ และบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก ซึ่งมีทั้งประโยชน์ทางตรงและทางอ้อม กรมวิชาการศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ (2523) ได้สรุปประโยชน์ของการศึกษารายกรณีว่า การศึกษารายกรณีมีประโยชน์ในการช่วยให้ครูแนะแนวและครูอื่น ๆ เข้าใจถึงองค์ประกอบที่จะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็ก หรือเป็นต้นเหตุที่ทำให้เด็กมีปัญหา การที่ได้ศึกษาเด็กที่มีปัญหาอย่างละเอียด ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงวิธีการที่จะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาเช่นนั้น ตลอดจนรู้ว่าหากเกิดปัญหานั้นขึ้นจะมีวิธีการคลี่คลายแก้ไขอย่างไรจึงจะเป็นผลดี ดังนั้นจึงมักจะนำเรื่องที่ศึกษามาประชุมศึกษารายกรณี

(Case Conference) เพื่อร่วมกันรับรู้ปัญหาและเสนอแนะวิธีที่จะช่วยเหลือ

รุ่งทิพย์ ยอดประตู่ (2537) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษารายกรณีว่า มีประโยชน์กับบุคคลหลายฝ่าย คือ ผู้ศึกษา ผู้ถูกศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อันได้แก่ บุคคลภายในครอบครัว เพื่อน สถาบันการศึกษา รวมไปถึงผู้ที่สนใจการศึกษารายกรณีและผลของการศึกษา นอกจากนี้จะเป็นแนวทางในการพิจารณาช่วยเหลือผู้ถูกศึกษาแล้วยังพิจารณานำไปใช้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมได้อีกในเรื่องของแนวทางการป้องกันการเกิดปัญหาต่าง ๆ ต่อไปได้

สอดคล้องกับ ประจิม เมืองแก้ว (2536) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษารายกรณี ดังนี้

1) ประโยชน์ต่อผู้ศึกษาทำให้สามารถเข้าใจปัญหาได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง และทำให้เป็นคนที่รู้จักใช้เหตุผลในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และสามารถพัฒนาตนเองได้

2) ประโยชน์ต่อผู้ถูกศึกษา ทำให้สามารถเข้าใจตนเอง และได้รับการช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

จากแนวคิดข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า ประโยชน์ของการศึกษารายกรณี มี 2 ประการ คือ

1) ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตัวผู้ศึกษา ทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลมากขึ้น เข้าใจสาเหตุของปัญหาได้กว้างขวาง ขณะเดียวกันก็ทำให้เป็นคนที่รู้จักใช้เหตุผลในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

2) ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกศึกษาทำให้ผู้ถูกศึกษาได้รับความช่วยเหลืออย่างถูกต้อง ทันต่อเหตุการณ์และในขณะเดียวกันผู้ถูกศึกษาจะเข้าใจตนเองมากขึ้น รู้จักป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและสามารถพัฒนาตนเองได้ในที่สุด

2.1.4 กระบวนการในการศึกษารายกรณี

นอกจากนี้ สุภาพรรณ โคตรจรัส (2526) ได้อธิบายเกี่ยวกับกระบวนการของการศึกษารายกรณีว่า ประกอบด้วยการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2) การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลอย่างมีระบบ

3) การรวบรวมข้อมูลที่เป็นเพิ่มเติม เพื่อการทำความเข้าใจ หรือการวินิจฉัย
ปัญหา

4) การวินิจฉัยรวมถึง การประเมิน แปลความหมายของข้อมูลและการตั้ง
สมมติฐาน

5) การเสนอแนะแนวเพื่อดำเนินการและการดำเนินการ

6) การประเมินผลงาน เป็นการติดตามผลการดำเนินงาน

สุชา จันทน์เอม (2528) มีแนวความคิดว่า การศึกษารายกรณี จำแนกเป็น
ขั้นตอนการดำเนินงานได้ 5 ขั้นตอน ด้วยกัน คือ

1) การเลือกเด็กนักเรียน (Selecting of Subject) ครูควรเลือก
นักเรียนมาทำการศึกษาลาย ๆ ประเภท เช่น เด็กเรียนเก่ง เด็กเรียนอ่อน เด็กเรียนอ่อนแต่
มีระดับสติปัญญาสูง เด็กปรับตัวยาก เด็กเกเร เด็กประหลาดคนแปลก ๆ เด็กที่ชอบก่อการ
ทะเลาะวิวาท หรือสร้างความวุ่นวายในชั้นเสมอ และเด็กที่กำลังประสบปัญหา

2) การรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของนักเรียน (Collecting of Data) ครู
จะต้องรวบรวมข้อมูลของนักเรียนให้มากที่สุด ข้อมูลอาจได้จากกระเบียนต่าง ๆ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งข้อมูลจากกระเบียนสะสม จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การใช้แบบสอบถาม ตลอดจน
การอ่านอัตชีวประวัติของเด็ก

3) ขั้นวินิจฉัยปัญหา (Diagnosis) เป็นขั้นที่นำเอาข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมา
มาวินิจฉัยสาเหตุของปัญหา ในการนี้ครูจะต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียนมากพอนั้นจะทำให้
การวินิจฉัยผิดพลาดได้ จะทำให้การแก้ไขผิดพลาดไปด้วย

4) ขั้นการแก้ไขปัญหา (Treatment) ในการแก้ไขปัญหานี้ ย่อมขึ้นอยู่กับ
การวินิจฉัยปัญหา หากวินิจฉัยปัญหาได้ถูกต้อง การแก้ปัญหาก็จะสำเร็จด้วยดี บางกรณีจำเป็นต้อง
ใช้เวลานานในการแก้ปัญหา หรือบางรายก็ไม่สามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ ครูก็จำเป็นต้องส่ง
กรณีที่ไม่สามารถช่วย ได้ให้แก่ผู้เชี่ยวชาญต่อไป

5) ขั้นติดตามผล (Follow-up) เป็นการติดตามว่านักเรียนที่ได้รับการแก้ไข
ปัญหาไปแล้วนั้นได้ปรับตัวดีขึ้นหรือไม่เพียงใด ยังมีสิ่งใดที่จะต้องแก้ไขอีกบ้าง หากได้ผลดีก็จะได้

นำวิธีการที่ใช้นั้นไปช่วยเหลือนักเรียนที่มีสภาพคล้ายกันต่อไป เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการช่วยเหลือนักเรียน

วัชร ทรัพย์มี (2531) ได้กล่าวถึงกระบวนการศึกษารายกรณีว่ามี 5 ขั้นตอนดังนี้

1) การเลือกนักเรียนสำหรับศึกษาเป็นรายกรณี

การเลือกนักเรียนที่จะมาทำการศึกษา ไม่จำเป็นต้องเลือกนักเรียนที่มีปัญหาเท่านั้น อาจจะเลือกนักเรียนประเภทต่าง ๆ ตามความสนใจของผู้ศึกษา เป็นต้นว่า นักเรียนที่เพื่อนยอมรับ นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับสูงหรือต่ำ นักเรียนที่มีปัญหาทางพฤติกรรม

2) การรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาสามารถรวบรวมได้จากแหล่งเก็บข้อมูล และกลวิธีดังต่อไปนี้คือ

(1) การรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนที่ศึกษารายกรณี โดยใช้กลวิธีดังนี้ คือ

ก. การสังเกตแล้วบันทึกพฤติกรรมตรง หรือบันทึกพฤติกรรมแบบพรรณนา หรืออาจประเมินพฤติกรรมโดยใช้มาตราประเมินค่า

ข. การสัมภาษณ์

ค. การศึกษาจากผลงานของ เป็นต้นว่า อัตชีวประวัติ เรียงความ บันทึกประจำวัน หรือบันทึก

ง. การศึกษาโดยใช้แบบสอบถามและแบบสำรวจ เช่น แบบสอบถาม แบบเติมประโยคให้สมบูรณ์ แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อตนเอง แบบสำรวจความสนใจ

จ. การใช้แบบทดสอบต่าง ๆ เป็นต้นว่า แบบทดสอบเชาว์ปัญญา แบบทดสอบความถนัด แบบทดสอบบุคลิกภาพ

(2) การเก็บข้อมูลจากเพื่อนของนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณีโดยใช้กลวิธีดังนี้ คือ

ก. การสัมภาษณ์เพื่อนของนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณี

ข. การใช้กลวิธีสังคมมิติ

ค. การใช้แบบสอบถามใคร่อย่

(3) การเก็บข้อมูลจากบิดามารดา ญาติ ของนักเรียนที่รับการศึกษา
รายกรณีโดยใช้กลวิธีดังนี้คือ

- ก. การสัมภาษณ์
- ข. การใช้แบบสอบถาม
- ค. การเยี่ยมบ้าน

(4) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูของนักเรียนที่รับศึกษารายกรณี โดยใช้
ใช้กลวิธีสัมภาษณ์

3) การตีความหมายข้อมูลและการวินิจฉัยปัญหา

เมื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนที่รับศึกษารายกรณีได้มากพอ ผู้ศึกษา
จะตีความหมายพฤติกรรมและวินิจฉัยสาเหตุของปัญหาหรือสาเหตุของพฤติกรรม

4) การแก้ปัญหา ป้องกันปัญหา หรือส่งเสริมพัฒนาการ

ขั้นนี้จะเป็นกระบวนการแก้ปัญหา ในกรณีที่นักเรียนที่รับศึกษารายกรณีมี
ปัญหา หรือป้องกันปัญหากับนักเรียนผู้นั้นมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมไปในทางไม่พึงปรารถนา หรือ
ส่งเสริมพัฒนาการในกรณีที่นักเรียนที่รับศึกษามีพฤติกรรมที่เหมาะสม

5) การติดตามผล

หลังจากที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนผู้นั้นไปแล้ว จะต้องมีการติดตามผล
ถ้ามีนักแนะแนวส่งตัวนักเรียนผู้นั้นไปขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น เป็นต้นว่าผู้เชี่ยวชาญ
เฉพาะด้านเช่น แพทย์ หรือจิตแพทย์ ควรจะมีการติดต่อกับบุคลากรเหล่านั้นอย่างสม่ำเสมอเพื่อ
เป็นการติดตามผล

จากเอกสารดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า กระบวนการศึกษารายกรณีของแต่ละท่าน
จะมีแนวคิดที่สอดคล้องกันสามารถสรุปได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดปัญหา

การเลือกพฤติกรรมที่สนใจศึกษาว่าพฤติกรรมใดอะไรที่เด่นชัดในตัวบุคคลนั้น ๆ
ซึ่งอาจเป็นปัญหาหรือไม่เป็นปัญหา ถ้าเป็นพฤติกรรมในเชิงลบ จะได้ทำการศึกษาเพื่อหาทางช่วย
เหลือ ส่วนในกรณีที่พฤติกรรมเชิงบวก ก็จะส่งเสริมให้บุคคลนั้นพัฒนาการต่อไปถึงขีดสุดของ
ศักยภาพ

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล คือ ทำการศึกษาบุคคลอย่างละเอียด โดยกลวิธีการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ ระเบียบสละสม กลวิธีสังคมมิติ ใครเอ่ย แบบสอบถาม การทดสอบทางจิตวิทยา การเยี่ยมบ้าน เป็นต้น และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ วินิจัยถึงสาเหตุที่เกิดขึ้น

การรวบรวมข้อมูลที่ดีนั้นควรใช้หลายเทคนิค และแต่ละเทคนิคควรใช้หลายครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคลอย่างละเอียดและตรงกับข้อเท็จจริงมากที่สุด เทคนิคในการรวบรวมข้อมูลออกเป็น 11 เทคนิค ดังนี้

1. การสังเกต (Observation) และการบันทึกการสังเกต (Observation record)

การสังเกตเป็นเทคนิควิธีหนึ่งของการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งบางครั้งอาจเป็นการช่วยเสริมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และยังช่วยตรวจสอบข้อมูลที่ได้ว่าตรงตามความเป็นจริงเพียงใด ทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเที่ยงตรงขึ้นการสังเกตเป็นการช่วยครูแนะแนวและผู้ที่เกี่ยวข้องให้เข้าใจผู้เรียนดีขึ้น

1) ความหมายของการสังเกต

บัวทอง โสภากุล (2525) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสังเกตว่าเป็น การมองดูพฤติกรรมของนักเรียนที่ทำการศึกษารายกรณีที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไร เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง พฤติกรรมที่สังเกตได้จะช่วยให้ครูแนะแนวได้เรียนรู้บางสิ่งบางอย่างเกี่ยวกับตัวนักเรียนที่ทำการศึกษารายกรณี และทำให้ครูแนะแนว มีความเข้าใจในตัวนักเรียนที่ทำการศึกษารายกรณีมากขึ้น รู้แนวทางที่จะช่วยเหลือนักเรียนที่ทำการศึกษารายกรณีขึ้น

พรจันทร์ เจียรอดิศักดิ์ (2527) กล่าวว่า การสังเกตนั้นจะใช้ ตา และหูเป็นเครื่องมือสำคัญ และไม่ควรให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว

สุรางค์ จันทน์เอม (2528) กล่าวว่า การสังเกตหมายถึงเทคนิคหรือวิธีการอย่างหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยบุคคลสองฝ่ายคือผู้สังเกตและผู้ถูกสังเกต ผู้สังเกตจะทำการสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของผู้ถูกสังเกตในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน เพื่อนำข้อมูลที่สังเกตได้นั้นมาบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ในการหาแนวทางช่วยเหลือผู้ถูกสังเกตให้มีประสิทธิภาพ

ประจิม เมืองแก้ว (2536) กล่าวว่า การสังเกตหมายถึง การพิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยสิ่งที่ถูกพิจารณาอยู่ในลักษณะที่เป็นจริงตามธรรมชาติ อย่ัวะที่สำคัญในการสังเกตคือ หูและตา

จากเอกสารดังกล่าวสรุปได้ว่า การสังเกต หมายถึง วิธีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวบุคคล โดยการใช้อย่ัวะรับสัมผัสที่สำคัญ คือ ตาและหู ในการรวบรวมข้อมูล โดยไม่ให้ันักเรียนที่ทำการศึกษารายกรณัรู้ตัวและเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาพฤติกรรม และ เข้าใจพฤติกรรมของนักเรียนที่ทำการศึกษารายกรณัได้ดียิ่งขึ้น

2) จุดมุ่งหมายของการสังเกต

สิ่งที่สำคัญที่สุดในการสังเกตนั้นผู้สังเกตจะต้องรู้ว่าตนจะสังเกตอะไร สังเกตอย่างไร และไม่ควรสนใจอะไร ฉะนั้นผู้สังเกตที่ดีควรมีวัตถุประสงค์ในการสังเกตที่แน่นอนก่อนจะทำการสังเกตทุกครั้ง พรจันท์ เจริยศักดิ์ (2527) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายกว้าง ๆ ของการสังเกตดังต่อไปนี้

- (1) เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจและรู้จัก ผู้ถูกสังเกตได้ดียิ่งขึ้น
- (2) เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูล สำหรับเป็นแนวทางการศึกษานักเรียนให้ลึกซึ้งต่อไป

- (3) เพื่อเป็นการตรวจสอบพฤติกรรมที่แท้จริง
- (4) เพื่อหาสาเหตุของพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน เช่น ปัญหาทางการเรียน การปรับตัว อารมณ์ ฯลฯ

- (5) เพื่อให้ทราบถึงความสามารถพิเศษและความถนัดตามปกติของนักเรียน

- (6) เพื่อใช้ในการติดตามผลนักเรียนในกรณัที่ได้รับการแนะแนว

3) ชนิดของการสังเกต

วัชร ทรัพย์มี (2531) ได้แบ่งชนิดของการสังเกตโดยยัต์หลักต่าง ๆ ให้เห็น 3 เภณห์ ดังต่อไปนี้

- (1) การสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนที่ทำการศึกษารายกรณัโดยไม่มีการควบคุมองค์ประกอบใด ๆ

ไม่ว่าจะเวลาหรือสถานการณ์ การสังเกตประเภทนี้เป็นวิธีซึ่งครูใช้สังเกตพฤติกรรมนักเรียนที่ทำการศึกษารายกรณีเป็นประจำ เป็นต้นว่า การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การเล่น หรือการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น

(2) การสังเกตโดยกำหนดเวลาในการสังเกต (Time Sampling Observation) การสังเกตประเภทนี้จะมีการกำหนดเวลาล่วงหน้าว่าจะสังเกตพฤติกรรมเมื่อไร ใช้เวลานานเท่าใด

(3) การสังเกตโดยเลือกสังเกตพฤติกรรมเฉพาะสภาพการณ์ที่ต้องการ (Situational Sampling Observation) เช่น การสังเกตพฤติกรรมในสภาพการเรียน การเล่น

นอกจากนี้ รุ่งทิพย์ ยอดประคู้ (2537) ได้แบ่งชนิดของการสังเกตอาศัยเกณฑ์ต่าง ๆ

(1) ใช้วิธีการในการสังเกตเป็นเกณฑ์ แบ่งการสังเกตเป็น 2 ชนิด คือ

ก. การสังเกตทางตรง (Direct Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตไปสังเกตพฤติกรรมผู้ถูกสังเกตด้วยตนเอง

ข. การสังเกตทางอ้อม (Indirect Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตให้บุคคลทำการไปสังเกตพฤติกรรมผู้ถูกสังเกต ผู้สังเกตจะทราบพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกตได้จากการบอกเล่าของบุคคลที่ไปสังเกตแทน

(2) ใช้ผู้สังเกตเป็นเกณฑ์ แบ่งการสังเกตออกเป็น 2 ชนิด คือ

ก. การสังเกตโดยการเข้าร่วม (Participant Observation) เป็นวิธีที่ผู้สังเกตจะต้องเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้นในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง ของกลุ่ม

ข. การสังเกตโดยการไม่เข้าร่วม (Non-Participant Observation) เป็นวิธีการที่ผู้สังเกตไม่ได้เข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น แต่อยู่ภายนอกทำการสังเกตอย่างเดียว ไม่มีบทบาทในกลุ่มนั้น

(3) ใช้ผู้ถูกสังเกตเป็นเกณฑ์ แบ่งการสังเกตเป็น 2 ชนิด คือ

ก. การสังเกตแบบที่เป็นพิธีการ (Formal Observation)

เป็นวิธีการสังเกตที่ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวว่าถูกสังเกต เนื่องจากนัดหมายกันล่วงหน้าก่อนการสังเกต

ข. การสังเกตแบบไม่เป็นพิธีการ (Informal Observation)

เป็นวิธีการสังเกตที่ผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกต เนื่องจากไม่ได้มีการนัดหมายกันล่วงหน้า

ค. ใช้ลักษณะการบันทึกการสังเกตเป็นเกณฑ์ แบ่งการสังเกต

ออกเป็น 2 ชนิด คือ

(4) การสังเกตในระดับที่เห็นโดยตรง (Manifest Level

Observation) เป็นวิธีการสังเกตที่ผู้สังเกตเข้าไปอยู่ในสถานการณ์แล้วบันทึกเหตุการณ์ตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น เช่นมีผู้เข้าประชุม 10 คน มีคนคัดค้าน 7 คน เห็นด้วย 3 คน เป็นต้น

ก. การสังเกตในระดับที่เป็นพฤติกรรมแฝง (Latent Level

Observation) เป็นวิธีการสังเกตที่ผู้สังเกตต้องลงความเห็นหรือตีความจากสิ่งที่สังเกตเห็นออกมาด้วย เช่น บรรยากาศ ในที่ประชุมตึงเครียดมาก เป็นต้น

4) หลักการสังเกต

ธีรวุฒิ ประทุมณพรัตน์ (2525) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการสังเกตว่ามีอยู่ 4 ประการ ได้แก่

(1) สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่ทำการศึกษารายกรณีที่แสดงออก

(2) สังเกตสภาพการหรือสิ่งแวดล้อมคู่กันไปกับพฤติกรรมของนักเรียนที่ทำการศึกษารายกรณี

(3) สังเกตแบบพฤติกรรมที่แท้จริงของนักเรียนที่ทำการศึกษารายกรณี โดยการสังเกตจากการแสดงออกในกิจกรรมที่ทำอยู่เสมอ ๆ

(4) ต้องสังเกตเด็กคนเดียวในเวลาเดียว ไม่ใช่สังเกตเด็กหลายคนในเวลาเดียวกัน

สุรางค์ จันทน์เอม (2528) ได้กล่าวถึงหลักการในการสังเกตมี 8 ประการดังนี้

(1) สังเกตพฤติกรรมที่นักเรียนที่รับการศึกษารายกรณีแสดงออก

(2) ศึกษาสาเหตุของพฤติกรรม และหาทางช่วยเหลือนักเรียนต่อไป

(3) การสังเกตพฤติกรรม ควรสังเกตสภาพแวดล้อมของนักเรียนควบคู่

ไปด้วย

(4) ศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณีในหลาย ๆ

สถานการณ์

(5) ในการสังเกตครั้งหนึ่ง ๆ นั้น ควรสังเกตนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณีเพียงคนเดียวเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน

(6) ครูจะต้องทำจิตใจให้มีความเป็นธรรมต่อนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณีมากที่สุดในการสังเกต

(7) สำหรับนักเรียนคนหนึ่ง ๆ นั้น ควรจะมีครูหลาย ๆ คนร่วมกันสังเกตในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ กัน ทั้งนี้เพื่อจะได้ข้อมูลของนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณีละเอียดและถูกต้องที่สุด

(8) ในการสังเกตนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณีแต่ละครั้ง ควรบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อกันลืม และจะได้หาทางช่วยเหลือต่อไป

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สอดคล้องกับแนวความคิดของ รวีวรรณ ชินะตระกูล (2537) ซึ่งสรุปหลักการสังเกตที่ดีไว้ดังนี้

(1) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสังเกตว่าจะสังเกตอะไร

(2) สังเกตพฤติกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ

(3) พยายามสังเกตเป็นระยะ ๆ ในขณะที่ผู้เรียนอยู่ในโรงเรียน

(4) ควรสรุปแล้วบันทึกทันที เมื่อสิ้นสุดการสังเกต

(5) ควรให้หลายคนมีส่วนร่วมในการสังเกต แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน

5) ลักษณะพฤติกรรมที่ควรสังเกต

รวีวรรณ ชินะตระกูล (2537) ได้เสนอแนะลักษณะพฤติกรรมที่ควรสังเกตไว้ดังนี้

(1) พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจากพฤติกรรมเดิม เช่น เคยเป็นคน

รับผิดชอบต่อการเรียน แต่เกิดปัญหาในการรับผิดชอบต่อการเรียน หรือเคยสอบไล่ได้ดีแต่กลับสอบได้ที่ไม่ดี เป็นต้น

(2) พฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความสามารถของผู้เรียน เช่น ความถนัด ความสนใจในด้านต่าง ๆ เป็นต้น

(3) พฤติกรรมทางด้านอารมณ์ เช่น ความเสียใจ ตีใจ เป็นต้น

(4) องค์ประกอบทางด้านร่างกายเช่น รูปร่าง หน้าตา สุขภาพ อารมณ์ ความบกพร่องทางประสาท เป็นต้น

6) ประโยชน์ในการสังเกต

บัวทอง สว่างโสภากุล (2525) ได้กล่าวถึงประโยชน์ในการสังเกตว่า

(1) ใช้สนับสนุนวิธีการทำความรู้จักนักเรียนนอกเหนือจากวิธีอื่น ๆ เช่น เมื่อครูแนะแนวได้ทำการทดสอบความถนัดของนักเรียนแล้วพบว่า นักเรียนผู้นั้นมีโอกาสประสบความสำเร็จในงานด้านการใช้ภาษามาก เพื่อสนับสนุนผลการทดสอบครูแนะแนวก็ใช้การสังเกตให้เกิดความแน่ใจมากขึ้น

(2) การสังเกตให้ได้ข้อมูลซึ่งหาไม่ได้จากแหล่งอื่น

(3) การสังเกตทำให้ได้ตัวอย่างพฤติกรรมของนักเรียนจริง ๆ

(4) การสังเกตช่วยให้ผู้สังเกต พัฒนาตนเองในด้านการทำความเข้าใจคนอื่น

การจดบันทึกการสังเกตจะช่วยเตือนความทรงจำ และนำพฤติกรรมที่จดไว้ไปศึกษาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมที่ได้จดบันทึกไว้ในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน ของนักเรียน แต่ละคนการจดบันทึกจะช่วยให้การสังเกตสมบูรณ์และเป็นประโยชน์ยิ่งขึ้น

1) หลักในการจดบันทึกการสังเกต

(1) บันทึกพฤติกรรมที่เห็นได้ชัดเจน โดยเรียงตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง

(2) ใช้ภาษาง่ายต่อการเข้าใจและสื่อความหมาย เพื่อผู้อื่นจะได้เข้าใจและเข้าใจตรงกัน

(3) ควรบันทึกพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกต แยกออกจากการแสดงความคิดเห็นของผู้สังเกตและในการบันทึกพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกตแต่ละครั้ง ไม่ควรใช้วิธีการสรุปรวมพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตหลาย ๆ ครั้ง เข้าด้วยกัน

(4) ควรบันทึกทันทีหลังจากการสังเกตเสร็จสิ้นลง หรืออาจบันทึกในขณะที่สังเกต หากมีการสังเกตในระยะเวลานานและมีผู้สังเกตหลายคน โดยแบ่งเวลาในการสังเกต และบันทึก

2) วิธีการบันทึก

สุชา จันทน์เอม (2528) ได้กล่าวถึง วิธีการจดบันทึกการสังเกตว่า มี 2 วิธีดังนี้คือ

(1) จดบันทึกพฤติกรรมและแสดงความคิดเห็นไว้ด้วย

(Subjectively) นั่นคือเมื่อครูได้จดบันทึกพฤติกรรมใด ๆ ของนักเรียนแล้วครูก็จะจดบันทึกความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกลงไปด้วย ซึ่งวิธีนี้อาจจะทำให้คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงได้ นั่นคือครูอาจตีความผิดพลาด ซึ่งจะก่อให้เกิดผลเสียแก่นักเรียน จึงไม่ค่อยนิยมใช้กันมากนัก

(2) การจดบันทึกพฤติกรรมโดยไม่แสดงความคิดเห็นใด ๆ

(Objectively) วิธีนี้ครูจดบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนเพียงอย่างเดียว ไม่จดบันทึกความคิดเห็นหรือความรู้สึกส่วนตัวใด ๆ ทั้งสิ้น วิธีจดบันทึกวิธีนี้มีผู้นิยมใช้กันมาก เพราะได้รู้ถึงพฤติกรรมของนักเรียนอย่างตรงไปตรงมา ช่วยให้เห็นภาพจริงของนักเรียนได้ชัดเจนโดยไม่สับสน

วัชร ทรัพย์มี (2531) ได้สรุปการบันทึกพฤติกรรมจากการสังเกต มี 3 ประเด็นด้วยกันคือ

(1) การบันทึกพฤติกรรมแบบพรรณนา (Narrative Recording)

การบันทึกพฤติกรรมแบบพรรณนา เป็นการบันทึกพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตโดยวิธีจดบันทึกเป็นเรื่องราวเล่าตามถ้อยคำสำนวนของผู้สังเกต

(2) การบันทึกพฤติกรรมอย่างมีระบบ (Systematic Recording)

การบันทึกพฤติกรรมแบบนี้เป็นการบันทึกที่มีระบบระเบียบ และวิธีการบันทึกทำได้สะดวกมาก แต่ก่อนจะบันทึกต้องใช้เวลาสังเกตพฤติกรรมนานพอสมควร ที่จะประเมินพฤติกรรมของผู้ที่เราศึกษาแล้วจึงทำการบันทึก

การบันทึกพฤติกรรมแบบนี้แบ่งได้เป็น 3 ชนิด คือ

ก. การบันทึกพฤติกรรมโดยใช้มาตราประเมินค่า (Graphic Rating Scale)

การบันทึกพฤติกรรมโดยใช้มาตราประเมินค่า เป็นการบันทึกจากการประเมินพฤติกรรม โดยทำเป็นมาตราส่วนประเมินลักษณะพฤติกรรมต่าง ๆ ตามที่กำหนดขึ้น จากการที่มีลักษณะพฤติกรรมนั้นมากที่สุดไปสู่น้อยที่สุด หลังจากผู้ศึกษาได้ประเมินพฤติกรรมของนักเรียนแล้ว จะทำการบันทึกพฤติกรรมนั้นโดยการขีดเส้นขวางลงบนมาตราส่วนประเมินลักษณะพฤติกรรมนั้น

ข. การบันทึกพฤติกรรมแบบกำหนดลักษณะพฤติกรรม (Behavioral Description Scale) คือการบันทึกการสังเกตโดยกำหนดลักษณะพฤติกรรม แล้วบรรยายลักษณะพฤติกรรมนั้นๆ ไว้หลาย ๆ ข้อความ ให้ผู้บันทึกทำเครื่องหมายหน้าข้อความที่คิดว่าตรงกับลักษณะพฤติกรรมที่สังเกตได้

ค. การบันทึกพฤติกรรมทางตรง (Anecdotal Recording)

การบันทึกพฤติกรรมทางตรงจะเป็นการบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนที่ถูกศึกษาในขณะนั้น ตลอดจนพฤติกรรมของผู้เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่ถูกศึกษา และปฏิกิริยาของนักเรียนที่ถูกศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมของผู้อื่น การบันทึกพฤติกรรมตรงจะต้องมีการบันทึกข้อมูลพื้นฐาน เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ที่เกิดพฤติกรรมนั้น เช่น การบ่งวัน เวลา สถานที่ บุคคล ที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์นั้น ๆ และควรเป็นการบันทึกพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตในช่วงเวลาและสถานการณ์ต่าง ๆ กันการบันทึกพฤติกรรมแบบนี้จะไม่มีการประเมินพฤติกรรมหรือให้ข้อสังเกต ส่วนข้อเสนอแนะควรแยกออกต่างหาก

2. การสัมภาษณ์ (Interview)

การสัมภาษณ์ เป็นเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิธีหนึ่ง ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลโดยตรงจากคำบอกเล่าของผู้ถูกสัมภาษณ์ ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์บุคคลที่ต้องการจะศึกษาหาข้อมูล หรือจะเป็น บุคคลที่ใกล้ชิด นอกจากจะได้ข้อมูลแล้ว ผู้สัมภาษณ์ยังจะมีโอกาสสังเกต สีนหน้า กิริยา ท่าทางในขณะบอกเล่าอีกด้วย ซึ่งจะเป็นแนวทางในการนำข้อมูลที่ได้มาศึกษาหาข้อเท็จจริงต่อไป

1) ความหมายของการสัมภาษณ์

พรจันทร์ เจียรอดิศักดิ์ (2527) กล่าวถึงความหมายของการสัมภาษณ์ ว่าการสัมภาษณ์มีส่วนประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

- (1) เป็นการพบปะกันซึ่ง ๆ หน้า ระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์
- (2) เป็นการพูดคุยอย่างมีจุดมุ่งหมาย มีเนื้อหาสาระ
- (3) สามารถนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปใช้ในการวิเคราะห์หา

ข้อมูลที่แท้จริงได้ นอกจากนี้ สุรางค์ จันทน์เอม (2528) ได้สรุปแนวความคิดเกี่ยวกับความหมายของการสัมภาษณ์ด้วยว่า การสัมภาษณ์ หมายถึง การสนทนาระหว่างบุคคลสองคน ส่วนมากเป็นครูและนักเรียน และการสนทนานั้นจะต้องมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเจาะจงว่าจะสนทนาเรื่องใด และจะเป็นการสัมภาษณ์ เพื่อให้คำปรึกษา หรือสัมภาษณ์เพื่อหาข้อเท็จจริง หรือทั้งสองประการ ทั้งนี้เพื่อจะได้รู้จักตัวผู้ศึกษาได้ดีขึ้นและนำข้อมูลที่ได้นั้นมาพิจารณาช่วยเหลือ แก้ไข จุดบกพร่องต่าง ๆ ของนักเรียนต่อไป

2) ชนิดของการสัมภาษณ์

จำเนียร ช่วงโชติ (2527) ได้แบ่งประเภทของการสัมภาษณ์ไว้กว้าง ๆ ดังนี้

- (1) การสัมภาษณ์เพื่อความรู้สึกรู้กันเคย (Get Acquainted Interview) เป็นการพูดคุยธรรมดาในเรื่องที่คุ้นเคย เป็นการพูดคุยธรรมดาที่เป็นไปตามสบาย ไม่มีพิธีรีตรอง เป็นการร่วมแสดงความรู้สึกทั่ว ๆ ไป ที่ก่อให้เกิดการรู้จักคุ้นเคยกันมากกว่า
- (2) การสัมภาษณ์เพื่อหาข้อเท็จจริง (Fact Finding Interview)

เป็นการสัมภาษณ์ที่มุ่งหวังจะศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็ก เพื่อผลประโยชน์ในการจะเข้าใจเด็กได้ดีขึ้น

(3) การสัมภาษณ์เพื่อให้คำปรึกษา (Counseling Interview)

เป็นการสัมภาษณ์ที่มุ่งหวังถึงการช่วยให้เด็กรู้จักและเข้าใจตนเอง มองเห็นปัญหาของตนเองและรู้จักคิดหาวิธีแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ ให้สำเร็จไปด้วยความเหมาะสม

สถิต วงสวรรค์ (2527) ได้สรุปชนิดของการสัมภาษณ์ มี 2

ประเภท คือ

(1) การสัมภาษณ์เพื่อหาความจริง (Fact-Finding Interview)

เป็นการรู้จัก รวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น ปัญหาและความต้องการ เพื่อนำมาวินิจฉัยปัญหาและให้การแนะแนวได้ถูกต้อง

(2) การสัมภาษณ์เพื่อให้คำปรึกษา (Counseling Interview)

เป็นการสัมภาษณ์เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหา ชุติภัยให้ผู้รับบริการทราบสถานะแห่งตนได้ชัดเจนขึ้นจนสามารถพิจารณาแก้ไขหรือตัดสินใจปัญหาได้ หลังจากการให้สัมภาษณ์ นอกจากนั้นการให้การสัมภาษณ์ชนิดนี้จะช่วยสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ด้วย

3) กระบวนการสัมภาษณ์

รวีวรรณ ชินะตระกูล (2537) กล่าวว่า กระบวนการสัมภาษณ์

ประกอบด้วย

(1) การเตรียมการสัมภาษณ์

ก. เตรียมสถานที่ที่จะทำการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีคนจำนวนน้อย เหมาะที่จะทำการสัมภาษณ์ เนื่องจากเรื่องที่จะทำการสัมภาษณ์อาจเป็นเรื่องส่วนตัว

ข. เตรียมอุปกรณ์ในการเก็บข้อมูล เช่น ดินสอ ไม้บรรทัด ยางลบ กระดาษ เครื่องอัดเทป เป็นต้น

ค. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง เช่น ศึกษารายการนี้ สัมภาษณ์ผู้ปกครองเพื่อต้องการทราบความสัมพันธ์ระหว่าง ผู้ปกครองกับนักเรียนที่ทำการ

ง. เตรียมนัดหมายกับผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น กำหนดวันที่ เวลา เดือน ปีที่ สถานที่ที่จะทำการ สัมภาษณ์

จ. เตรียมคำถามที่จะทำการสัมภาษณ์

ฉ. กำหนดระยะเวลาที่จะทำการสัมภาษณ์

(2) การดำเนินการสัมภาษณ์

ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้สัมภาษณ์ควรเริ่มด้วยการสร้างความคุ้นเคยกันเสียก่อน เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความรู้สึกเป็นกันเอง ไม่เครียด เกิดความรู้สึกไว้วางใจ และยินดีให้ข้อมูลที่ตรงกับความจริง ผู้สัมภาษณ์ควรชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ ประโยชน์ที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้ถูกสัมภาษณ์ ควรชี้แจงให้ทราบว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลจะเก็บเป็นความลับ ไม่เปิดเผยให้ผู้อื่นทราบ

ผู้ทำการสัมภาษณ์ควรวางตัวเป็นกลาง และควรตรวจสอบว่า ข้อมูลใดที่ตรงหรือขัดแย้ง ไม่ควรแปลความในขณะสัมภาษณ์ เพราะยังมีโอกาสแปลความหมายหรือตัดสินปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

(3) การจดบันทึก

การจดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ อาจจดในระหว่าง การทำการสัมภาษณ์หรือหลังจากสัมภาษณ์ไปแล้ว

4) ประเภทของการสัมภาษณ์

ก. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Form)

การสัมภาษณ์วิธีนี้เป็นการสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดข้อคำถามไว้ อย่างแน่นอนว่าจะสัมภาษณ์ อะไรบ้าง ส่วนวิธีการจะดำเนินการตามรูปแบบของข้อคำถามที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้ถูกสัมภาษณ์จะต้องตอบข้อคำถามทุกข้อ โดยการจัดเตรียมข้อคำถามเป็นอย่างดีก่อนการที่จะทำการสัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ควรทำความเข้าใจกับข้อคำถามทุกข้อให้ตรงกันเสียก่อน เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้

ข. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Form)

แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 การสัมภาษณ์แบบไม่จำกัดคำตอบ (Non-directive interview) การสัมภาษณ์วิธีนี้ไม่ต้องเตรียมคำถาม เป็นการพูดคุยกันอย่างธรรมดา ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนว่าจะเริ่มต้นสิ่งใดก่อน จนกระทั่งจะจบลงด้วยสิ่งใด ผู้สัมภาษณ์จะต้องตั้งคำถาม

ตามสถานการณ์ระหว่างการสนทนา โดยพยายามให้ผู้ให้ข้อมูล (Informant) พรรณนาความรู้สึกนึกคิดของตนเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง ผู้สัมภาษณ์จะรับฟังปฏิกิริยาท่าทีตอบสนองด้วยความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดที่ผู้สัมภาษณ์แสดงออกมา ผู้ถูกสัมภาษณ์จะมีความรู้สึกว่ามีอิสระในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ในการสัมภาษณ์แบบนี้เป็นการสัมภาษณ์ที่ยืดหยุ่น ผู้สัมภาษณ์สามารถดัดแปลงให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ในการที่จะได้ข้อมูลจริงเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับผู้สัมภาษณ์ว่าจะใช้เทคนิควิธีการใดในการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ประเภทนี้มักจะเกี่ยวกับการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพทางอารมณ์ ค่านิยม การดำเนินงาน การดำเนินชีวิตและอุดมการณ์ ดังนั้นวิธีการจึงจำเป็นและใช้กันมากในหมู่นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และจิตแพทย์ ผู้สัมภาษณ์จำเป็นต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองเพื่อให้ผู้ตอบอยู่ในอารมณ์ที่สบายใจ

ประเภทที่ 2 แบบสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจโดยเฉพาะ (Focused interview) เป็นวิธีการที่ผู้สัมภาษณ์มีจุดมุ่งหมายหรือมีความสนใจในบางเรื่องอยู่แล้ว จึงพยายามตะล่อมผู้ถูกสัมภาษณ์ ให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในเรื่องนั้น ๆ

ประเภทที่ 3 การสัมภาษณ์แบบหยั่งลึก (In-depth interview) เป็นวิธีการสัมภาษณ์ที่ต้องการล้วงเอาความจริงจากผู้ถูกสัมภาษณ์ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เป็นการซักถามเพื่อต้องการทราบถึงเหตุผลต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดข้อเท็จจริง ไม่ใช่เป็นการถามเกี่ยวกับคำถาม "ในลักษณะปลายปิด แต่เป็นคำถามในลักษณะปลายเปิด การสัมภาษณ์แบบนี้ผู้สัมภาษณ์จะต้องทำความคุ้นเคย และมีความมั่นใจแล้วว่าบรรยากาศที่จะทำการสัมภาษณ์นั้นเหมาะสม

3. การเยี่ยมบ้าน (Home Visit)

จำเนียร ชวงโชติ (2527) ได้กล่าวถึงการไปเยี่ยมบ้าน ว่านักเรียนที่ทำการศึกษารายกรณี ทำให้ครูได้เห็นถึงสิ่งแวดล้อมทางบ้าน รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา และพี่น้องคนอื่น ๆ ในบ้าน ในการสนทนา หรือสัมภาษณ์บิดามารดา ครูจะทราบว่าเด็กมีความรู้สึกอย่างไรต่อโรงเรียนและมีพฤติกรรมอย่างไรที่บ้าน มีความถนัดความสนใจอะไร บิดามารดาปกครองลูกอย่างไร ครูและบิดามารดาสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลในด้านเจริญเติบโต และระดับการพัฒนาของเด็กเป็นอันมากนอกจากสิ่งดังกล่าวแล้ว ยังเป็นการแลกเปลี่ยน เจตคติ ความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

เพื่อให้ได้ข้อมูลอันที่จะเป็นประโยชน์ในการช่วยเหลือ แก้ไข หรือส่งเสริมเด็กต่อไป (พรจันทรเจียรอดิศักดิ์, 2527)

1) ประโยชน์ของการเยี่ยมบ้าน

ธีระวุฒิ ประทุมพนรัตน์ (2525) ได้สรุปประโยชน์ในการเยี่ยมบ้านว่า

(1) ควรบอกให้นักเรียนแจ้งให้ผู้ปกครองทราบถึงก่อนไปเยี่ยมของครู โดยบอกใกล้ ๆ กับเวลาที่จะไปเยี่ยม ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้นักเรียนและผู้ปกครองเกิดความวิตกกังวลจนเกินควร

(2) อธิบายให้นักเรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเยี่ยมเพื่อให้ นักเรียนและผู้ปกครองเข้าใจและเกิดความรู้สึกที่ดี

(3) ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับนักเรียนและผู้ปกครองให้มากที่สุดก่อนไปเยี่ยม การที่ครูสามารถตอบคำถามของผู้ปกครองที่ถามถึงบุตรหลานของตนเมื่ออยู่ที่โรงเรียน จะทำให้ผู้ปกครองนักเรียนเกิดความประทับใจว่า ครูมีความสนใจบุตรหลานของตนอย่างจริงจัง และการแสดงความรู้จักผู้ปกครองในบางเรื่อง ในครอบครัว จะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกคุ้นเคยและยอมรับครูมากขึ้น และอาจมีผลให้ผู้ปกครองเปิดเผยถึงตัวเองและนักเรียนมากขึ้น

(4) การพูดถึงนักเรียนที่ตนไปเยี่ยม ต้องระมัดระวังไม่วิจารณ์เด็กในแง่ไม่ดี เพราะโดยธรรมชาติแล้ว ผู้ปกครองมักจะไม่ค่อยยอมรับคำวิจารณ์บุตรของตนในทางที่ไม่ดี ถึงแม้ตนเองจะพูดวิจารณ์ก็ตาม หากมีความจำเป็นต้องให้พ่อแม่ทราบถึงลักษณะที่ไม่ดีของเด็ก ครูต้องพยายามใช้คำพูดที่ไม่เป็นการตำหนิตัวเด็ก และพยายามใช้คำพูดที่แสดงถึงความตั้งใจที่จะปรับปรุงแก้ไข

(5) ผู้ปกครองทั่ว ๆ ไปมักชอบเปรียบเทียบบุตรของตนกับเด็กอื่น ๆ โดยเฉพาะกับเด็กที่ตนรู้จักในชั้นหรือในโรงเรียนเดียวกัน ครูต้องพยายามหลีกเลี่ยงการเปรียบเทียบเช่นนี้ โดยพยายามชักนำให้ผู้ปกครองพูดเฉพาะในขอบเขตบุตรของตนเท่านั้น

(6) พยายามทำให้ผู้ปกครองเกิดปฏิกิริยาต่อข้อมูลที่ครูให้ เหตุผลในดังนี้คือ

ก. เพื่อควาผู้ปกครองเข้าใจในข้อมูลนั้น ๆ ถูกต้องหรือไม่

ข. เพื่อที่ว่าผู้ปกครองยอมรับข้อมูลนั้น ๆ หรือไม่ หากผู้ปกครองยอมรับข้อมูลที่ครูให้ผู้ปกครองก็จะได้นำข้อมูลเหล่านั้นเข้าไปไว้ในความคิดความรู้สึกของตนที่มีต่อนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณี

ค. เพื่อให้ผู้ปกครองเข้าร่วมในการพูดคุยตลอดเวลา โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ปกครองมักเป็นฝ่ายคอยรับฟังข้อมูลจากครู ทำให้ครูกลายเป็นผู้บรรยายเรื่องของเด็ก การให้ผู้ปกครองเป็นฝ่ายพูดคุยบ้าง ทำให้ครูบรรลุวัตถุประสงค์ในการเยี่ยมบ้านเพื่อทำความเข้าใจเด็กได้ดีขึ้น เทคนิคง่าย ๆ ในการทำให้ผู้ปกครองเป็นฝ่ายคุยบ้างก็คือ การที่ครูหยุดพูดหรือการถามคำถามว่า "คุณพ่อคุณแม่คิดอย่างไร เห็นเป็นอย่างไร" เป็นต้น

(7) การเยี่ยมบ้าน ต้องไม่กระทำอย่างเร่งรีบ ครูต้องแสดงความสนใจและอยากรับฟังเรื่องราวของเด็กให้มากที่สุด จะทำให้ผู้ปกครองให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กมากขึ้น

(8) ครูต้องไม่วิจารณ์โรงเรียนและครูคนอื่น ๆ ให้ผู้ปกครองของนักเรียนฟัง ผู้ปกครองของนักเรียนอาจวิพากษ์วิจารณ์เกณฑ์ต่าง ๆ หรือแสดงความไม่พอใจต่อโรงเรียนหรือครูคนอื่น ๆ ในกรณีเช่นนี้ ครูต้องมีหน้าที่อธิบาย แก้อความเข้าใจผิด หรือประสานงานให้ผู้ปกครองนักเรียนได้พบปะทำความเข้าใจกับโรงเรียนหรือครูคนอื่นตามที่เห็นสมควร

(9) การพูดคุยต้องให้เป็นไปอย่างเป็นธรรมชาติให้มากที่สุด ไม่ต้องมีขั้นตอนเข้มงวดนัก การวางแผนการพูดคุยอาจทำได้เหมือนการเตรียมการสัมภาษณ์ที่กล่าวมาแล้ว แต่ต้องไม่ทำเหมือนกับการไปถามแบบสอบถาม การจดเนื้อหาการพูดคุยไม่ควรทำเพราะจะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกเหมือนกำลังถูกวิเคราะห

(10) พยายามให้การเริ่มต้นและการจบการเยี่ยมบ้านเป็นไปด้วยความรู้สึกที่ดีของผู้ปกครอง เมื่อครูก้าวเข้าไปในบ้านของเด็ก ก็ควรให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกว่า ครูมาเพราะความสนใจในตัวนักเรียนอย่างแท้จริง เมื่อจบการเยี่ยมก็ควรให้ผู้ปกครองรู้สึกว่าการที่ผู้เยี่ยมและผู้ปกครองได้เรียนรู้ถึงสิ่งที่จะช่วยให้เด็กเรียนดีขึ้นจากการเยี่ยมครั้งนี้

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2527) ได้กล่าวถึงประโยชน์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการไปเยี่ยมบ้าน มีดังต่อไปนี้

(1) สภาพทั่ว ๆ ไปรอบบ้าน จะช่วยให้ผู้ศึกษาทราบถึงเจตคติและความรู้สึกของเด็กและผู้ปกครองที่มีต่อบ้านตนได้อย่างไร เช่น รู้สึกว่าบ้านของตนน่าอยู่หรือไม่ มีความภาคภูมิใจในบ้านของตนหรือไม่ โดยผู้ศึกษาอาจต้องใช้เวลาในการค่อย ๆ สังเกตจากการกระทำของคนในครอบครัวนั้นในขณะที่ไปเยี่ยมบ้านเด็ก

(2) สภาพและความสะดวกในการที่เด็กจะท่องหนังสือที่บ้าน โรงเรียนส่วนมากมักมอบหมายให้เด็กไปท่องหนังสือหรือทำการบ้าน ดังนั้นผู้ศึกษาจึงควรได้ทราบว่าเด็กมีที่ทำงานและอุปกรณ์ที่จะทำงานนั้นเพียงใด

(3) โอกาสที่เด็กจะได้ดูหนังสือและความช่วยเหลือของผู้ปกครองในการเล่าเรียนเด็กบางคนมีงานบ้านที่จะต้องทำเพื่อช่วยเหลือผู้ปกครอง อยู่หลายอย่าง จนไม่มีเวลาพอสำหรับทำการบ้าน ที่ครูมอบให้ บางบ้านผู้ปกครองช่วยเหลืออย่างผิดวิธี เช่น ทำการบ้านแทนเด็กเสียเอง โดยที่เด็กไม่เกิดความรู้ความเข้าใจ เป็นต้น

(4) เจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อครูและโรงเรียน เจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อครูและต่อโรงเรียนย่อมมีความสัมพันธ์ถึงเจตคติของเด็กที่มีต่อการเรียนด้วย เช่น ในบางครอบครัวผู้ปกครองอาจวิจารณ์โรงเรียนและครู ให้เด็กเห็นความบกพร่องของทางโรงเรียนอาจเป็นเหตุ ให้เด็กมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการศึกษาศึกษาของตนได้ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงควรพยายามเรียนรู้เรื่องเจตคติของผู้ปกครองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

(5) เจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อตัวเด็กทั้งในปัจจุบันและอนาคต เจตคติของบิดามารดาต่อบุตร ซึ่งนับว่าเป็นเจตคติที่ดีที่สุดก็คือเจตคติแบบมีสัมพันธภาพ คือมีความพอเหมาะพอควรไม่มากไม่น้อยจนเกินไปในเรื่องการห่วงใย ความปรารถนาที่จะให้บุตรประสบความสำเร็จ การเลี้ยงดู และปกป้องบุตร ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงควรจะทราบถึงลักษณะของเจตคตินี้ด้วย

2) วัตถุประสงค์ของการเยี่ยมบ้าน

สุรางค์ จันทน์เอม (2528) ได้สรุปวัตถุประสงค์ของการไปเยี่ยมบ้านนักเรียน ดังนี้คือ

(1) ครูได้เรียนรู้ถึงลักษณะต่าง ๆ ของนักเรียนขณะอยู่ที่บ้าน

(2) ครูได้ศึกษาสิ่งแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน

(3) เพื่อส่งเสริมให้บ้าน และโรงเรียนร่วมมือกันพัฒนานักเรียนไปในแนวทางที่ดีที่สุด

(4) เพื่อช่วยกันแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ของนักเรียน เช่น การขาดเรียน การชอบเที่ยวเตร่ การเรียนตกต่ำ เป็นต้น

(5) เพื่อให้ผู้ปกครองมีทัศนคติที่ดีต่อครูและโรงเรียนยินดีร่วมมือกับทางโรงเรียนในโอกาสที่จำเป็น เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนร่วมกัน

นอกจากนี้ รวีวรรณ ชินะตระกูล (2537) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการเยี่ยมบ้านของเด็กว่าเป็นการปลูกฝังความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างครูและผู้ปกครอง มิใช่เพื่อจะวินิจฉัยว่าสภาพแวดล้อมทางบ้านเหมาะสมหรือไม่ เพราะครูหรือครูแนะแนว มิได้มีหน้าที่จะไปเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียน แต่ควรจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ทางบ้านของนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณีเพื่อตนจะได้รู้จักนักเรียนของตนดีขึ้น และสามารถช่วยนักเรียนแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

จากแนวคิดข้างต้น สรุปวัตถุประสงค์ของการเยี่ยมบ้านไว้ดังนี้

- (1) เพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทางบ้าน
- (2) เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับบ้าน
- (3) เพื่อหาข้อมูลบางประการที่ไม่สามารถได้มาด้วยวิธีการอื่น ๆ

3) หลักเกณฑ์ในการเยี่ยมบ้าน

บัวทอง สว่างโสภากุล (2525) ได้สรุปหลักเกณฑ์ในการเยี่ยมบ้านดังนี้

(1) การไปเยี่ยมบ้านควรจัดขึ้นเป็นโครงการที่แน่นอน จะต้องหารือและขอความร่วมมือจากผู้บริหารโรงเรียนให้เข้าใจและเห็นความสำคัญตลอดจนผลที่จะได้รับการไปเยี่ยมบ้าน ให้ผู้บริหารเป็นฝ่ายร่วมรับผิดชอบในการประชุมครูช่วยกันวางแผนและดำเนินการ ตลอดจนประเมินผลกิจกรรมนี้ด้วย

(2) ควรทำความเข้าใจกับคณะครูในโรงเรียนเกี่ยวกับความจำเป็นของกิจกรรมนี้ และผลดีที่จะได้รับและความสำคัญของการให้ความร่วมมือจากคณะครู

(3) ควรจัดเวลาและงบประมาณขึ้นสำหรับจัดโครงการไปเยี่ยมบ้าน เป็นปี ๆ ให้นั่นนอน ภายใต้อาณัติที่ช่วยกันจัดทำขึ้น

(4) การไปเยี่ยมบ้าน ควรได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง และควร ได้รับความยินยอมจากนักเรียนด้วย เพื่อความแน่ใจก่อนไปเยี่ยมบ้าน ครูควรโทรศัพท์ไปหรือจด หมายไปบอกกล่าวผู้ปกครองล่วงหน้า หากมีการชี้แจงโครงการการไปเยี่ยมบ้านและประโยชน์ให้ ผู้ปกครองทราบผ่านสื่อสารมวลชน เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้ ก็จะช่วยให้ผู้ปกครอง เข้าใจเจตนาและผลดีของการไปเยี่ยมบ้านมากยิ่งขึ้น ความร่วมมือจะดีขึ้น

(5) ควรอบรม ปฐมนิเทศกักคณะครูอาจารย์ที่จะออกไปเยี่ยมบ้านให้ เข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีการไปเยี่ยมบ้าน ตลอดจนเทคนิคในการสนทนา สังเกต และบันทึก อีกด้วย และให้คณะครูได้มีโอกาสอภิปรายกันก่อนและหลังการไปเยี่ยมบ้านด้วย

สถิติ วงศ์สวรรค์ (2527) ได้สรุปหลักเกณฑ์ในการเยี่ยมบ้านดังนี้

(1) ก่อนไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนควรจะศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัว นักเรียนคนนั้นพอสมควรเสียก่อน

(2) ต้องติดต่อนัดหมายล่วงหน้าให้ผู้ปกครองของนักเรียนอนุญาตเสีย ก่อน ถ้าจู่ ๆ ไปโดยไม่รู้ตัวอาจไม่ได้รับความพอใจ

(3) ควรตั้งความมุ่งหมายในการไปเยี่ยม เตรียมหัวข้อที่จะสัมภาษณ์ เอาไว้

(4) ต้องรู้เทคนิคของการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี

(5) ต้องใช้จิตวิทยา ไหวพริบ สร้างความคุ้นเคย ให้เป็นที่พอใจ หลีกเลียงการติเตียนนักเรียน

(6) พยายามหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับนักเรียนในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะ สภาพแวดล้อมทางบ้าน เศรษฐกิจของครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความอบอุ่น ความสนใจของทางบ้าน สุขภาพ เป็นต้น

(7) รับผิดชอบบันทึกทันทีหลังจากการเยี่ยมบ้านนักเรียนทุกราย

4. อัตชีวประวัติ (Autobiography)

อัตชีวประวัติเป็นกลวิธีอย่างหนึ่ง ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการที่ครูได้ให้นักเรียนเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของตนเอง ตั้งแต่ อดีต ปัจจุบันและอนาคต โดยให้นักเรียนได้ลำดับเรื่องราวตามความรู้สึกนึกคิด เจตคติของตนเองได้พิจารณาถึงเรื่องราวต่าง ๆ ตามลำดับ และนอกจากนี้นักเรียนยังจะได้มีโอกาสวิเคราะห์ถึงสาเหตุความเป็นมาของพฤติกรรมพื้นฐานของตนเองอีกด้วย และจากการเขียนอัตชีวประวัติของนักเรียน ครูแนะแนวสามารถนำข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ มาวิเคราะห์เพื่อใช้ให้เป็นประโยชน์ในการแนะแนวต่อไป (พรจันทร์, 2527) นอกจากนี้ สุรางค์ จันทน์เอม (2528) ยังกล่าวว่า อัตชีวประวัติ เป็นการให้บุคคลเขียนเล่าประวัติตนเองตามที่ตนคิด ซึ่งกลวิธีนี้นอกจากจะทำให้ทราบถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนแล้ว ยังอาจได้ทราบถึงคุณลักษณะภายในอื่นๆ เช่น ทศนคติ ความสนใจ แนวความคิด และลักษณะการแสดงออกของอารมณ์ เป็นต้น ซึ่งครูจะได้นำข้อมูลเหล่านี้ไปวิเคราะห์ เพื่อทำความรู้จักนักเรียน และสิ่งแวดล้อมของเขาอีกด้วยซึ่งแนวความคิดนี้ได้สอดคล้องกับแนวความคิดของ รุ่งทิพย์ ยอดประดู่ (2537) ที่กล่าวว่า อัตชีวประวัติ เป็นเสมือนเครื่องมือชนิดหนึ่ง ในการรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นโอกาสให้ผู้เขียนได้บรรยายเรื่องราวของเขาอย่างเสรีตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคต เป็นการช่วยให้ผู้ศึกษาได้ทราบถึงภาพลักษณ์ของบุคคลนั้น

1) วัตถุประสงค์ในการเขียนอัตชีวประวัติ

การเขียนอัตชีวประวัติ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- (1) เพื่อให้บุคคลได้ระบายความรู้สึกที่มีต่อตนเอง และสิ่งแวดล้อม
- (2) เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจบุคคลที่เขียนอัตชีวประวัติได้ดีขึ้น
- (3) เพื่อทราบข้อเท็จจริงเพิ่มขึ้นจากการรวบรวมข้อมูล โดยวิธีอื่น ๆ

2) รูปแบบของอัตชีวประวัติ

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2529) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเขียน

อัตชีวประวัติไว้ดังนี้

อัตชีวประวัติมี 2 แบบ

การกำหนดให้นักเรียนเขียนอัตชีวประวัตินั้นสามารถทำได้โดยให้ครูคนใดคนหนึ่งดำเนินการซึ่งอาจเป็นครูประจำชั้น ครูภาษาไทย หรือครูแนะแนวก็ได้ แต่ไม่จำเป็นต้องให้นักเรียนเขียนประวัติส่วนตัวซ้ำกันหลาย ๆ ครั้ง การเขียนอัตชีวประวัติสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ ดังนี้

(1) การเขียนอัตชีวประวัติโดยไม่กำหนดหัวข้อเค้าโครงหรือ

รายละเอียด (Unstructured Autobiography)

(2) การเขียนอัตชีวประวัติโดยกำหนดหัวข้อเค้าโครงหรือรายละเอียด

(Structured Autobiography)

ดังมีรายละเอียดดังนี้

(1) การเขียนอัตชีวประวัติโดยไม่กำหนดหัวข้อเค้าโครงหรือ

รายละเอียด (Unstructured Autobiography) การกำหนดให้นักเรียนเขียนอัตชีวประวัติประเภทนี้ครูจะไม่กำหนดโครงเรื่องหรือเตรียมรายละเอียดให้นักเรียนตอบ นักเรียนสามารถเขียนบรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของตนเองได้เต็มที่โดยอิสระ อย่างไรก็ตามการเขียนอัตชีวประวัติประเภทนี้นักเรียนควรกำหนดคำถามกับตนเองไว้ในใจ 3 ข้อ สำหรับเป็นแนวทางในการเขียน คือ ฉันเป็นคนอย่างไร มีความเป็นมาอย่างไร และตั้งความหวังไว้ในชีวิตอย่างไร

(2) การเขียนอัตชีวประวัติโดยกำหนดหัวข้อเค้าโครงหรือ

รายละเอียด (Structured Autobiography) การให้นักเรียนเขียนอัตชีวประวัติประเภทนี้ครูเป็นผู้กำหนดหัวข้อเค้าโครงหรือรายละเอียดที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับตัวนักเรียนดังตัวอย่างต่อไปนี้

ก. บ้านของข้าพเจ้า ความรู้สึกของข้าพเจ้าที่มีต่อบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างข้าพเจ้ากับพ่อแม่และพี่น้อง คุณพ่อคุณแม่เป็นคนอย่างไร เช่น ดู โกรธง่าย ใจน้อย ซื่อสัตย์ ฯลฯ เป็นต้น

ข. โรงเรียนของข้าพเจ้า สิ่งที่ข้าพเจ้าชอบมากที่สุด สิ่งที่ข้าพเจ้าเกลียดที่สุด ชอบเล่นกับใครมากที่สุด ไม่ชอบใครมากที่สุด กิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดเป็นอย่างไร มีข้อเสนอแนะแก่ทางโรงเรียนอย่างไรบ้าง

ค. ข้าพเจ้าเป็นคนอย่างไร ประสบการณ์ในอดีตที่ทำให้
ตกใจหรือเสียใจ ความสนใจและงานอดิเรก ชอบอ่านหนังสือประเภทใด ชอบกีฬาชนิดใด บกดี
ชอบทำอะไรในวันหยุด แผนการณ์ในอนาคตเกี่ยวกับตนเอง อยากประกอบอาชีพอะไรเมื่อโตขึ้น
ตั้งความหวังในชีวิตไว้อย่างไรและคิดว่ามีโอกาสมิที่จะสมหวังอีกมากน้อยเพียงใด

รุ่งทิพย์ ยอดประดู่ (2537) ได้สรุปแนวทางการเขียนอัตชีวประวัติ
โดยทั่วไป มี 2 รูปแบบ ดังนี้

(1) แบบไม่กำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ (Unstructured
Autobiography)

(2) แบบกำหนดโครงสร้าง หรือ หัวข้อ (Structured
Autobiography)

ดังมีรายละเอียดดังนี้

(1) แบบไม่กำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ (Unstructured
Autobiography)

การเขียนแบบนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เขียนบรรยายเรื่องราว
ของเขาเองโดยการเขียนเป็นความเรียงอิสระ ซึ่งวิธีนี้นักจิตวิทยาเชื่อว่าเป็นวิธีที่บุคคลจะ
เปิดเผยเรื่องราวที่เป็นความในใจซึ่งซ่อนเร้นอยู่ในส่วนลึกของจิตใจ การเขียนแบบนี้จะให้
ประโยชน์และคุณค่ามากในการให้คำปรึกษา แต่ยากต่อการตีความหมาย เพราะมิได้เขียนตามรูป
แบบใด ๆ

(2) แบบกำหนดโครงสร้างหรือหัวข้อ (Structured
Autobiography) การเขียนแบบนี้ขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของผู้ให้เขียน ว่าต้องการทราบเกี่ยวกับ
เรื่องใด แต่ก็มีผู้พยายามคิดหัวข้อขึ้นมาเสนอแนะไว้มากมาย โดยแบ่งตามระดับของผู้เขียน
แบบฟอร์มมีหลายแบบฟอร์ม แต่ไม่ว่าเป็นแบบฟอร์มใดต้องมีเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นมาในอดีต
ตั้งแต่จำความได้จนถึงปัจจุบันและกล่าวถึงความมุ่งหวังในอนาคตด้วย

ตัวอย่างหัวข้อของอัตชีวประวัติ

ก. โรงเรียนของข้าพเจ้า

ข. ครอบครัวของข้าพเจ้า

- ค. ชีวิตของข้าพเจ้าในโรงเรียนประถมศึกษา
- ง. ชีวิตของข้าพเจ้าในโรงเรียนมัธยมศึกษา
- จ. สิ่งที่ข้าพเจ้าทำได้ดีและสิ่งที่ข้าพเจ้าอยากทำให้ดี
- ฉ. วิชาที่ข้าพเจ้าชอบเรียนมากที่สุด และวิชาที่ข้าพเจ้า

ชอบเรียนน้อยที่สุด

- ช. เพื่อนของข้าพเจ้า
- ซ. อาจารย์ของข้าพเจ้า
- ฅ. ถ้าข้าพเจ้าสามารถมีสิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการด้วยการขอ

สิ่งเหล่านั้นได้ข้าพเจ้าควรขอสิ่งใดบ้าง

3) การวิเคราะห์อัตชีวประวัติ

พรจันทน์ เจริญอดิศักดิ์ (2527) ได้สรุปหลักการในการวิเคราะห์
อัตชีวประวัติ ดังนี้

- (1) การเว้นข้อความบางอย่าง อย่างจงใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสังเกต
เช่น อาจจะไม่กล่าวถึงสิ่งต่าง ๆ ซึ่งที่จริงควรจะกล่าวถึง
- (2) พิจารณาถึงความยาวของการเขียนอัตชีวประวัติซึ่งมาจากหลาย ๆ

ปัจจัยเช่น

- ก. ความคล่องแคล่วในการแสดงความคิดเห็นออกมา เป็น

ภาษาเขียน

- ข. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนและผู้ให้เขียน
- ค. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่ออัตชีวประวัติ ว่ามีประโยชน์

มากน้อยเพียงใด

- ง. ความคิดริเริ่ม การสร้างจินตนาการ การวางแผนในอนาคต

(3) ถ้อยคำที่ใช้ซึ่งควรพิจารณาถึงความหมายอันลึกซึ้งของถ้อยคำแต่ละคำที่ใช้ เช่น "ความลำเอียง" "รักเธอเหนือสิ่งอื่นใด" "เกลียดจนไม่อยากจะพบเห็น" เป็นต้น

- (4) ความลึกซึ้งของข้อความที่บรรยาย ในประโยคแต่ละประโยค ซึ่ง

อาจจะขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของบุคคลที่เป็นผู้เขียนอัตชีวประวัติ

(5) การเขียนเรื่องราวตั้งแต่ในอดีต ปัจจุบัน และการวางแผนในอนาคตว่าสับสน หรือเป็นลำดับดีหรือไม่ ซึ่งแสดงถึงความรู้สึกนึกคิดของบุคคลนั้น ซึ่งอาจจะพิจารณาถึงว่าทำไมนักเรียนถึงไม่พึงเล็งถึงเหตุการณ์บางอย่าง หรือมีช่องตอนใดพอจะจับได้ว่ามีจุดบกพร่อง

(6) การกลบเกลื่อน ในการอ่านอัตชีวประวัติของนักเรียนนั้นมักจะพบว่า นักเรียนมักจะกลบเกลื่อน เหตุการณ์บางอย่าง ซึ่งถ้าผู้อ่านอ่านอย่างผิวเผินก็จะผ่านไป แต่ถ้าได้อ่านอย่างพิถีพิถะหาคำแล้วจะพบว่า มีเหตุการณ์บางตอนที่นักเรียนกลบเกลื่อนอยู่ หรืออาจจะกลบเกลื่อนปัญหาบางอย่าง

(7) การประติฐ์เรื่องราวขึ้นเอง ซึ่งน่าจะหมายถึง

- ข้อความที่ไม่เป็นจริง ซึ่งตั้งใจจะแต่งขึ้นเพื่อลวงให้เข้าใจผิด หรือบิดเบือนด้วยบางประการ

- ข้อความที่ผิด ๆ ที่ผู้เขียนไม่ได้เจตนา เช่น การเขียนถึงอนาคต และเขียนถึงสิ่งที่ตนเองตั้งความหวังไว้ ในความรู้สึกที่ผิดพลาด

(8) ลักษณะการเขียน ซึ่งนักเรียนมีความเชื่อว่าจะบ่งบอกถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย ใจร้อน มุทะลุ ซึ่งยังไม่มีข้อพิสูจน์แน่นอนนัก

(9) ความผันแปรของพฤติกรรมา ซึ่งน่าจะสังเกตได้จากกรณีที่เขากล่าวถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่จริงจังมาก หรือเป็นกังวลมาก หรือทำให้ผู้อ่านพบว่าเขายังมีความกังวลใจอยู่

5. บันทึกประจำวัน (Diary report)

การเขียนบันทึกประจำวันเป็นการเขียนรายงานหรือรายการกิจกรรมประจำวันที่แต่ละคนได้กระทำในระยะเวลาต่อเนื่องกันนาน ๆ ซึ่งเป็นการช่วยให้นักเรียนรู้จักแบ่งเวลาของตนในแต่ละวันได้เป็นอย่างดี ประโยชน์ที่จะได้รับคือทำให้ทราบสาเหตุบางประการที่เป็นเรื่องปกปิด หรือเป็นความลับที่นักเรียนไม่ได้แสดงหรือพูดออกมา (ปราณี เถกิงพล, 2523)

การเขียนบันทึกประจำวัน หรือนุทนส่วนตัว คือ การที่บุคคลเขียนเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับกิจกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตนได้ประสบในแต่ละวัน ตลอดจนความรู้สึก

นึกคิดของตนเกี่ยวกับกิจกรรม และเหตุการณ์เหล่านั้น ในการบันทึกอาจมีแบบฟอร์มหรือไม่ก็ได้ แต่จะมีหัวข้อต่อไปนี้

- (1) ชื่อ อายุ เพศ ของผู้บันทึก
- (2) วัน เดือน ปี ที่บันทึก
- (3) กิจกรรมที่ทำในวันนั้น โดยต้องทำต่อเนื่องอย่างน้อย 1 สัปดาห์

จะทำให้ทราบนิสัยของผู้เขียนบันทึกได้ (รุ่งทิพย์, 2537)

6. สังคมมิติ (Sociometry)

สังคมมิติ เป็นเทคนิคชนิดหนึ่งที่ครูหรือนักแนะแนวใช้ศึกษานักเรียนของตน เพื่อทราบความสัมพันธ์ ระหว่างนักเรียนที่เรียนอยู่ในห้องเดียวกัน ว่ามีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างไร เป็นการศึกษาบรรยากาศทางสังคม และอารมณ์ภายในห้องเรียนโดยเกี่ยวข้องกับความรู้สึกของนักเรียนในด้านความพึงพอใจ รังเกียจและเฉย ๆ ซึ่งนักเรียนแต่ละคนแสดงต่อนักเรียนคนอื่น ๆ

1) จุดมุ่งหมายในการทำสังคมมิติ

รวีวรรณ ชินะตระกูล (2537) ได้สรุปจุดมุ่งหมายในการทำสังคมมิติ ดังนี้

- (1) เพื่อทราบว่านักเรียนคนใด (ในชั้น) บ้างที่รวมเป็นกลุ่มหรือแยกออกจากกลุ่ม และมีนักเรียนอยู่จำนวนกี่กลุ่ม
- (2) เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนในชั้น และหาทางปรับปรุงให้นักเรียนมีความสัมพันธ์กันดีขึ้น
- (3) เพื่อทราบว่านักเรียนคนใดบ้างที่ไม่ได้รับเลือกจากเพื่อนคือถูก "หมางเมิน" นอกจากนี้หากครูใช้วิธีถามนักเรียนว่า นักเรียนคนใดไม่ยอมเลือกเพื่อนเข้ากลุ่มบ้าง ครูก็จะทราบได้ว่านักเรียนคนใดบ้างที่เพื่อน ๆ ไม่ยอมให้เข้ากลุ่ม
- (4) ช่วยให้ครูทราบว่านักเรียนคนใดบ้างที่ไม่เข้าสังคมคือไม่ได้เลือกใครและไม่ได้รับเลือกเลย
- (5) ช่วยให้ครูทราบว่านักเรียนคนใดบ้างที่ขาดเพื่อน
- (6) ช่วยให้ครูนำผลของสังคมมิติไปใช้ในการปกครองในชั้นได้

เป็นต้นว่าสามารถทราบได้ว่านักเรียนคนใดที่อาจจะช่วยยับยั้งเพื่อน ๆ ได้หรือการจัดที่ฟังของนักเรียนใหม่ เปิดโอกาสให้นักเรียนทำความรู้จักกัน ทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยทั่วถึง

2) หลักการทำสังคมนิติ

รุ่งทิพย์ ยอดประดู่ (2537) ได้สรุปหลักการในการทำสังคมนิติดังนี้

- (1) สมาชิกในกลุ่มควรรู้จักและคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี
- (2) ก่อนทำสังคมนิติ ผู้ทำควรมีความสัมพันธ์อันดี และคุ้นเคยกับสมาชิก

ในกลุ่มพหุควร

- (3) แจ้งจำนวนและรายชื่อสมาชิกให้ทุกคนในกลุ่มทราบ
- (4) การทำสังคมนิติแต่ละครั้ง ควรสมมติสถานการณ์เพียงสถานการณ์เดียว

เดียว

- (5) ไม่ควรบอกล่วงหน้า เพราะจะทำให้ข้อมูลไม่เป็นธรรมชาติ
- (6) การทำสังคมนิติในแต่ละสถานการณ์ ควรให้สมาชิกเลือกมากกว่า

1 อันดับ แต่ไม่ควรเกิน 3 อันดับ

3) ลำดับขั้นของการทำสังคมนิติ

ธีรวุฒิ ประทุมนพรัตน์ (2525) ได้สรุปแนวคิดของการทำสังคมนิติว่ามี 5 ขั้นตอน ดังนี้

- (1) การเลือกคำถาม สิ่งแรกที่ครูจะต้องเตรียมในการทำสังคมนิติคือการคิดหาคำถามที่จะถามนักเรียนทั้งชั้นให้ตอบ เพื่อแสดงความรู้สึจากใจจริงของเขามที่มีต่อเพื่อนของเขาในห้องเรียน คำถามจะต้องเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่มีความหมายต่อนักเรียนทุกคนในห้องเรียนนั้น คำถามต้องแจ่มแจ้งชัดเจน เช่น "เราจะจัดห้องเรียนกันใหม่ นักเรียนแต่ละคนสามารถเลือกนั่งใกล้กับเพื่อนคนไหนก็ได้ที่ชอบใจที่สุด เพื่อนชายก็ได้ เพื่อนหญิงก็ได้ เธอต้องการนั่งใกล้ใคร ขอให้บอกชื่อเพื่อนที่อยากนั่งใกล้มา 2 คน คนแรกเรียงไว้อันดับ 1 คือเพื่อนที่เราอยากนั่งใกล้ที่สุด คนที่เรียงไว้อันดับ 2 คือเพื่อนที่เราอยากนั่งใกล้รองลงมา ขอให้มองดูเพื่อน ๆ รอบ ๆ ให้ทั่วห้อง แล้วตัดสินใจเลือกเพื่อนที่จะนั่งใกล้และเขียนชื่อเพื่อนลงในกระดาษส่งให้ครู" นอกจากนี้อาจใช้คำถามอื่นอีกก็ได้ เป็นต้นว่า "เพื่อนที่ดีที่สุดในห้องเรียนนี้

คือใครบ้าง ให้บอกชื่อมา 3 คน" ถ้าครูจะให้จับกลุ่มเพื่อนในการทดลองวิทยาศาสตร์ไม่เกินกลุ่มละ 3 คน เธออยากเลือกเพื่อนคนใดมาอยู่ในกลุ่มของเธอ" "เธออยากไปไหนมาไหนกับใครบ้าง ให้บอกชื่อเพื่อนที่เธออยากไปไหนมาไหนด้วย เฉพาะในห้องเรียนนี้มา 3 คน" เหล่านี้เป็นต้น ยังมีคำถามอีกประเภทหนึ่งเป็นคำถามประเภท คำถามปฏิเสธ เช่นถามว่า "ในห้องเรียนนี้เธอไม่ชอบหน้าเพื่อนคนไหนบ้างให้บอกชื่อมา 3 คน" หลายท่านกล่าวว่าคำถามแบบปฏิเสธนี้ไม่เหมาะจะนำมาถาม เพราะนักเรียนอาจจะรู้สึกอึดอัดใจที่จะตอบ

(2) การนำคำถามออกใช้ถามนักเรียนในห้องเรียน ครูควรถามนักเรียนในห้องเรียนอย่างธรรมดาไม่เป็นทางการ และบอกนักเรียนว่าเมื่อนักเรียนตอบคำถามและส่งครูแล้วจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับที่สุด

(3) การเก็บบัตรคิน เมื่อนักเรียนตอบคำถามหรือเขียนชื่อเพื่อน ๆ เสร็จเรียบร้อยแล้ว ครูควรบอกให้นักเรียนคว่ำบัตรไว้บนโต๊ะ แล้วครูเดินไปเก็บด้วยตนเอง เมื่อครูได้เก็บบัตรมาเรียบร้อยแล้ว ก็นำมาเรียงลำดับตามรายชื่อ การเรียงลำดับ เรียงตามตัวอักษร ก ถึง ฮ ตามระบบที่ปรากฏในพจนานุกรม หรือจะเรียงอย่างไรก็อาจกำหนดขึ้นได้ตามความเหมาะสม

(4) การแปลความหมายสังคมมิติ ในการแปลความหมายสังคมมิติจากแผนผังนั้น ครูและแนะจะต้องพิจารณานักเรียนเป็นรายบุคคล โดยดูลูกศรที่พุ่งมาหานักเรียนคนหนึ่ง ๆ และลูกศรที่พุ่งออกไปจากนักเรียนนั้น ตามเครื่องหมายและสัญลักษณ์ที่ครูและแนะกำหนดไว้

7. ใครเอ่ย (Guess Who)

ใครเอ่ยเป็นวิธีการที่ช่วยให้ครูหรือครูแนะแนวทราบถึงเจตคติของนักเรียนแต่ละคนที่มีต่อเพื่อน ๆ ในห้องเดียวกัน ซึ่งจะกระทำหลังจากทำสังคมมิติแล้ว เพื่อที่จะได้ทราบข้อมูลได้ชัดเจนถึงสาเหตุของพฤติกรรมการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน โดยครูเป็นผู้กำหนดข้อคำถามให้นักเรียนแต่ละคนเขียนคำตอบส่งมาให้กับครู ก่อนที่จะให้นักเรียนตอบแบบสอบถามใครเอ่ย ต้องแน่ใจว่านักเรียนทุกคนในชั้นเรียนรู้จักคุ้นเคยกันแล้วเป็นอย่างดี และต้องแนะว่าจะเก็บไว้เป็นความลับ เพื่อที่จะได้รับทราบข้อมูลได้ชัดเจนถึงสาเหตุของพฤติกรรมการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

8. แบบสอบถาม (Questionnaires)

การใช้แบบสอบถามจะช่วยให้ครูรู้จักนักเรียนดียิ่งขึ้น นับเป็นวิธีการที่มีผู้นิยมใช้กันมากในการรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคลของนักเรียน การใช้แบบสอบถามนับเป็นการสำรวจปัญหาเพื่อให้ครูได้ทราบว่านักเรียนคนใดมีความสามารถพิเศษอะไรบ้าง หรือมีสิ่งใดบกพร่องบ้าง ซึ่งจะเป็นแนวทางให้ครูช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง การใช้แบบสอบถาม จึงกล่าวได้ว่าเป็นการสำรวจปัญหาเบื้องต้น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำโดยการแนะแนวในโรงเรียนได้อีกด้วย (สุรางค์, 2528)

1) ชนิดของแบบสอบถาม

รุ่งทิพย์ ยอดประคู้ (2537) ได้สรุปชนิดแบบสอบถามที่ใช้ในการแนะแนวนั้น สามารถจำแนกเป็น 3 ชนิดคือ

(1) แบบสอบถามแบบกรอกข้อมูลบุคคล แบบสอบถามชนิดนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ให้นักเรียนที่ถูกถามได้กรอกข้อความลงไป เรื่องที่ถามเป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริงส่วนตัว ภูมิหลังและโครงการในอนาคต แบบสอบถามนี้มาใช้เพื่อยืนยัน หรือตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ของนักเรียนที่ได้รวบรวมมาก่อน

(2) แบบสอบถามแบบการประเมินผล จัดทำขึ้นเพื่อให้ให้นักเรียนได้บอกถึงปฏิกิริยาของตนที่มีต่อการเรียนการสอน กิจกรรม และบริการต่าง ๆ ของโรงเรียน

(3) แบบสอบถามแบบการติดตามผลจะนำมาใช้เพื่อทราบความเป็นไปของนักเรียนเก่าและเพื่อประเมินค่าประสิทธิผลของโครงการต่าง ๆ ในโรงเรียน เพื่อโรงเรียนจะได้ นำข้อมูลที่ได้มานั้น เป็นแนวทางสำหรับเตรียมนักเรียนเพื่อชีวิตภายนอกโรงเรียน

2) หลักเกณฑ์ในการสร้างแบบสอบถาม

ปราณี เถกิงพล (2523) ได้สรุป หลักเกณฑ์ในการสร้างแบบสอบถามไว้ดังนี้

(1) ควรมีเหตุผลเฉพาะในการเขียนข้อความแต่ละข้อ ไม่ควรเขียนขึ้นเพียงแต่เพื่อต้องการจะรู้เท่านั้น

(2) ถ้อยคำสำนวนที่ถาม หรือคำอธิบายชี้แจงควรใช้สำนวนภาษาที่ง่าย เหมาะแก่วัยของเด็กใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาที่ชัดเจนเข้าใจง่าย อ่านแล้วตอบได้ตรงจุด

(3) ข้อความหรือคำตอบที่คาดหมายว่าจะได้รับควรจะให้สั้นตรงกับข้อเท็จจริง ชัดเจน และเป็นลักษณะเฉพาะ และในการสร้างแบบสอบถาม ไม่ควรมุ่งสำหรับเพื่อคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ควรจะสร้างขึ้นเพื่อให้ นักเรียนทุกคนสามารถตอบได้ ถึงแม้คำตอบหรือข้อความที่กรอกจะแตกต่างกันไปก็ตาม

พรจันทน์ เจริยธศีกดิ์ (2527) ได้สรุป หลักเกณฑ์ในการสร้างแบบสอบถามที่ดี ดังนี้

(1) ตั้งวัตถุประสงค์ให้แน่นอนก่อนว่า ต้องการจะได้ข้อมูลอะไรบ้างจากผู้ตอบข้อมูลเป็นประเภทไหน ละเอียดมากน้อยเพียงใด

(2) ร่างโครงเรื่องว่าจะถามอะไรบ้างโดยวางแผนการสร้างแบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงตรงตามวัตถุประสงค์ และศึกษาดูว่าผู้ตอบแบบสอบถามคือใคร

(3) กำหนดเรื่องที่จะถามออกเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ ให้ครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดที่ต้องการจะได้ข้อมูล แล้วจึงแยกออกเป็นคำถามรายละเอียดในแต่ละข้อ โดยเรียงลำดับความสำคัญความต่อเนื่องของเรื่อง ตามความเหมาะสม

(4) มีคำสั่งชี้แจงวิธีการกรอกแบบสอบถามให้ชัดเจน และข้อความเชิญชวน ขอความร่วมมือจากนักเรียนให้กรอกข้อมูลตรงตามความเป็นจริงและควรแจ้งให้ทราบด้วยว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาจากแบบสอบถามนี้ จะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ โดยจะใช้ให้เป็นประโยชน์กับตัวนักเรียนเองเท่านั้น

(5) คำถามที่จะใช้ในการสร้างแบบสอบถาม ควรพิจารณาให้เหมาะสมโดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ คือ

ก. ข้อคำถามในแต่ละข้อควรเป็นการถามเพียงสิ่งเดียว
เรื่องเดียว

ข. ภาษาที่ใช้ในการถามควรให้เหมาะสมกับภาวะของผู้ตอบ
คำถาม

ค. เลี่ยงคำถามที่เน้นการแนะคำตอบ หรือไม่ใช้คำถามที่เป็น
การถามนำ ซึ่งจะไม่ทำให้ทราบข้อมูลอะไรมากขึ้น จากตัวนักเรียนเลย

ง. หลีกเลี่ยงคำถามที่อาจจะไปกระตุ้นเรื่องราวส่วนตัวของนักเรียนหรือเป็นคำถามที่ไวต่อความรู้สึก ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนและทำให้ผู้ตอบ อาจจะหลีกเลี่ยงไม่ตอบ หรือตอบไม่ตรงกับความเป็นจริง เช่น "นักเรียนมีความรู้สึกเช่นไรต่อการหย่าร้างของพ่อ-แม่"

จ. พยายามหลีกเลี่ยงคำถามธรรมชาติ หรือคำศัพท์เฉพาะที่รู้จักกันในกลุ่มเด็ก ๆ

ฉ. ไม่ใช่คำถามที่ใช้คำปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความยุ่งยากในการตีความ หรือขาดการพิจารณาในการตอบ

ช. ภาษาที่ใช้เขียนในคำถาม ควรเป็นภาษาที่ชัดเจน ใช้ศัพท์ง่าย ๆ อ่านแล้วเข้าใจตรงกัน

(6) ทำการตรวจสอบข้อคำถามที่สร้างขึ้นโดยการทดลองใช้ (Try-out) ก่อนนำเอาไปใช้จริง

3) ประโยชน์ของแบบสอบถาม

พรจันทร์ เจียรตัสักดิ์ (2527) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของแบบสอบถามดังนี้

(1) เป็นการรวบรวมข้อมูลพร้อม ๆ กันหลาย ๆ ด้านในเวลาเดียวกัน ซึ่งการเก็บข้อมูลวิธีอื่นอาจจะต้องจำแนกประเภทข้อมูลแต่ละชนิด และเก็บได้ทีละชนิด

(2) ไม่เสียเวลาในการเก็บข้อมูลทีละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่จะแนบมีจำนวนไม่เพียงพอ เพราะสามารถนำแบบสอบถามไปใช้ได้กับจำนวนนักเรียน ครั้งละหลาย ๆ คน

(3) ช่วยให้ได้ข้อมูลเพิ่มจากการเก็บข้อมูลที่ได้โดยวิธีอื่น ๆ

(4) สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปจัดบริการแนะแนว ให้กับนักเรียนได้อย่างเหมาะสม

(5) ไม่เสียเวลาในการเก็บข้อมูลทีละคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ครูแนะแนวมีจำนวนไม่เพียงพอ เพราะสามารถนำไปใช้ได้กับจำนวนนักเรียนครั้งละหลาย ๆ คน

(6) ช่วยให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมจากการเก็บข้อมูลที่ได้โดยวิธีอื่น ๆ

(7) สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปจัดการบริการแนะแนว ให้กับนักเรียนได้

อย่างเหมาะสม

(8) ทำให้ทราบถึงความรู้สึกนึกคิด ที่นักเรียนมีต่อสิ่งต่าง ๆ

นอกจากนี้ รุ่งทิพย์ ยอดประดู่ (2537) ได้สรุปถึงผลประโยชน์ของการใช้แบบสอบถามดังนี้

(1) แบบสอบถามช่วยให้ทราบเรื่องราวต่าง ๆ ของนักเรียนจำนวนมากในระยะเวลานั้น

(2) แบบสอบถามช่วยให้ทราบเรื่องราวของนักเรียนหลาย ๆ ด้านพร้อมกันและ เป็นข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน

(3) แบบสอบถามช่วยให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของนักเรียน ทำให้ครูและนักแนะแนวสามารถให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

(4) แบบสอบถามช่วยให้ทราบถึงปัญหาและความต้องการของนักเรียน ทำให้ครู และนักแนะแนวสามารถช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

9. แบบสำรวจ

เป็นเครื่องมือชนิดหนึ่ง ที่ใช้ในการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนแต่ละคนที่ลักษณะหลาย ๆ ทางคล้ายแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสำรวจที่นิยมใช้ส่วนมากมักจะใช้เป็นแบบสำรวจปัญหา เพราะการสำรวจปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับนักเรียนจะช่วยให้ทราบว่านักเรียนคนใดมีปัญหา และมีปัญหาที่ควรได้รับความสนใจ เอาใจใส่เป็นพิเศษอย่างไร เพื่อจะได้เป็นแนวทางช่วยเหลือครูแนะแนว ผู้ให้คำปรึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนสามารถศึกษาอย่างลึกซึ้งและกว้างขวางต่อไป (จำเนียร ช่วงโชติ, 2527)

10. แบบทดสอบ (Testing)

การใช้แบบทดสอบ เป็นการรวบรวมข้อมูล ที่มีระบบและเป็นวิธีการที่ควบคุมสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรัดกุม มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน และผลที่ได้จากแบบทดสอบมีความหมายชัดเจน ในการแนะแนวจึงมักจะนำแบบทดสอบมาใช้ในกรณีที่ต้องการจะได้ข้อมูลที่เด่นชัด ซึ่งเฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การใช้แบบทดสอบจะทำให้ทราบถึงความถนัด

ความสนใจ ความสามารถ หรือบุคลิกภาพ การใช้แบบทดสอบทำให้ทราบถึงข้อมูลที่ต้องการ ทำให้ครูแนะแนวมีความสะดวกใจในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความจริง

แบบทดสอบที่ใช้ในการแนะแนว

แบบทดสอบที่ใช้ในการแนะแนวดังนี้

- (1) แบบทดสอบวัดเชาว์ปัญญา (Intelligence Tests)
- (2) แบบทดสอบวัดความถนัด (Aptitude Tests)
- (3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Tests)
- (4) แบบสำรวจความสนใจ (Interest Inventory)
- (5) แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ (Personality Tests)

1) แบบทดสอบวัดเชาว์ปัญญา (Intelligence Tests)

เป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับวัดความสามารถทั่ว ๆ ไปทางสติปัญญา ของบุคคล ในการแนะแนวจึงได้นำเอาแบบทดสอบชนิดนี้มาใช้ เพื่อต้องการทราบถึงระดับเชาว์ปัญญาของนักเรียน โดยการนำเอาผลของระดับเชาว์ปัญญา ที่เรียกกันว่าเกณฑ์ภาคเชาว์หรือ IQ (Intelligence Quotient) มาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะวินิจฉัยปัญหา และเพื่อ ทำนายความสำเร็จของนักเรียน

แบบทดสอบวัดเชาว์ปัญญาที่นิยมใช้ในประเทศไทย

พรจันทร์ เจียรอดิศักดิ์ (2527) ได้สรุปแบบทดสอบวัดเชาว์ปัญญาที่นิยมใช้ในประเทศไทยดังนี้

- (1) แสตนฟอร์ด บิเน็ต (Stanford-Binet) สร้างโดยแสตนฟอร์ด บิเน็ต ในศตวรรษที่ 20 โดยเน้นเกี่ยวกับความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ หรือ การปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม แบบทดสอบของบิเน็ต ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันนี้คือแบบทดสอบแสตนฟอร์ด บิเน็ต ที่ได้รับการปรับปรุงใน ปี 1960 (Revised Stanford Binet Intelligence Scale) โดย เทอร์แมน และเมอร์ริลล์ (Terman and Merrill) แห่งมหาวิทยาลัยแสตนฟอร์ด

คะแนนที่ได้จากแบบทดสอบนี้จะเป็นคะแนนอายุสมอง (Mental Age Score) ซึ่งนำเอามาคำนวณหาระดับสติปัญญา (Intelligence Quotient-IQ) โดยใช้สูตรต่อไปนี้คือ

$$\text{ระดับสติปัญญา (IQ)} = \frac{\text{อายุสมอง (Mental Age)}}{\text{อายุตามปฏิทิน (Chronological Age)}} \times 100$$

จากคะแนนระดับสติปัญญาที่คำนวณได้ นำมาแปลลงความหมายได้ดังนี้คือ

ระดับสติปัญญา	ความหมาย
140 ขึ้นไป	ฉลาดมาก (Very Superior)
120-139	ฉลาด (Superior)
110-119	ค่อนข้างฉลาด (High Average)
90-109	ปานกลาง (Average)
80-89	ค่อนข้างทึบ (Below Average)
70-79	ปัญญาทึบ (Boarderline)
ต่ำกว่า 70 ลงไป	ปัญญาอ่อน (Mental Retarded)

(2) Wechsler Intelligence Test นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ชื่อ David Wechsler ได้สร้างแบบทดสอบขึ้น เพื่อใช้วัดความสามารถในด้านต่าง ๆ ของบุคคล คือ ด้านการเรียนรู้ การปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม การเข้าใจสิ่งที่เร้นนามธรรม การกระทำอย่างมีเป้าหมาย การคิดอย่างมีเหตุผล โดยแบ่งแบบทดสอบออกเป็น 3 ชุด คือ

ก. WISC (Wechsler Intelligence Scale for Children) เป็นแบบทดสอบที่ใช้กับผู้ที่มีอายุระหว่าง 5-16 ปี

ข. WAIS (Wechsler Adult Intelligence Scale)

ใช้สำหรับผู้ที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป

ค. WPPSI (Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence) ใช้กับเด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง 4-6 1/2 ปี

แบบทดสอบทั้ง 3 ชุด จะมีลักษณะคล้ายกัน โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน แต่ละส่วนจะมีแบบทดสอบต่าง ๆ ซึ่งมีรายละเอียดแตกต่างกันออกไป แต่มีการจัดแบ่งหัวข้อคล้ายกันดังนี้คือ

ก. Verbal Scale ใช้ภาษาเป็นสื่อแบ่งเป็นแบบทดสอบต่าง ๆ ดังนี้

- ความรู้ทั่วไป
- ความเข้าใจ
- เหตุผลทางคณิตศาสตร์
- ความสามารถในการสังเกตความคล้ายคลึง
- ความจำโดยวิธีทวนตัวเลข
- คำศัพท์

ข. Performance Scale ใช้การกระทำเป็นสื่อแบ่งเป็นแบบทดสอบต่าง ๆ ดังนี้

- ความเร็วและความถูกต้องในการใช้สัญลักษณ์ตัวเลข
- การเติมรูปให้สมบูรณ์
- การจัดบล็อกตามแบบ
- การเรียงลำดับภาพ
- การต่อรูปให้เข้าที่

2) แบบทดสอบวัดความถนัด (Aptitude Tests)

เป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับการหาความถนัดเฉพาะอย่างของแต่ละบุคคลโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการทำนายแนวโน้มที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในการเรียนหรือการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งในอนาคตและเพื่อเป็นส่วนช่วยในการพิจารณาวางแผนการศึกษาต่อ

และการประกอบอาชีพ

แบบทดสอบความถนัดที่ใช้กันอยู่มี 2 ประเภทคือ

(1) แบบทดสอบวัดความถนัดชนิดตัวประกอบพหุคูณ (Multifactor Aptitude-Test) เป็นแบบทดสอบที่วัดความถนัดตามธรรมชาติหลาย ๆ ชนิด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นส่วนประกอบของการเรียน

(2) แบบทดสอบวัดความถนัดเฉพาะด้าน เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความถนัดเฉพาะด้านของบุคคล เพื่อดูว่ามีความถนัดทางด้านใดด้านหนึ่งมากน้อยเพียงใด เช่น ความถนัดทางดนตรี หรือทางศิลปะ เป็นต้น

3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Tests)

เป็นแบบทดสอบที่ส่วนใหญ่ครูจัดทำขึ้นเอง เพื่อใช้วัดความสามารถของนักเรียนในด้านการเรียนในวิชาต่าง ๆ ว่า เข้าใจหรือสามารถเรียนรู้เนื้อหาได้มากน้อยเพียงใด มีความพร้อมที่จะเรียนต่อไป หรือพร้อมที่จะเลื่อนระดับชั้นหรือไม่ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดหลังจากผ่านการเรียนการสอนไปแล้ว แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ ที่เป็นมาตรฐาน ที่นิยมใช้กันในปัจจุบันเป็นแบบทดสอบที่วัดความเข้าใจความสามารถในการนำไปใช้มากกว่าวัดความจำ ในประเทศไทยมีจัดทำขึ้นดังนี้คือ

(1) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แบ่งย่อยดังนี้

ระดับ ม.1 แบ่งเป็นวิชา คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ ศิลปศึกษา พลานามัย

ระดับ ม.4 แบ่งเป็นวิชา คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ สังคมวิทยา

(2) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของสำนักงานทดสอบทางการศึกษา กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ แบ่งออกเป็น

ระดับ ป.3 แบ่งออกเป็นวิชา คณิตศาสตร์ ภาษาและความรู้ทั่วไป

ระดับ ป.6 แบ่งออกเป็นวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาและความรู้ทั่วไป

ระดับ ม.4 แบ่งออกเป็นวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย
ภาษาอังกฤษ

ระดับ ม.6 สังคมศึกษา

4) แบบทดสอบวัดความสนใจ (Interest Tests)

เป็นแบบทดสอบ ที่มักจัดทำออกมาในรูปแบบสำรวจ เพื่อจะได้ทราบว่านักเรียนมีความสนใจสิ่งใดบ้างและมากน้อยแค่ไหน เพราะความสนใจของคนเรานั้นมีส่วนสัมพันธ์กับความสำเร็จ ในด้านการเรียนและการประกอบอาชีพ

แบบสำรวจความสนใจที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย คือ

(1) Kuder Preference Record เป็นแบบสำรวจที่มีข้อให้ตอบ แต่ละข้อจะมีตัวเลือก 3 ข้อ โดยให้เลือกตอบตัวที่ชอบมากที่สุด และตัวที่น้อยที่สุด ซึ่งแบบสำรวจความสนใจของ Kuder นี้มี 3 ชุด คือ

ก. ความสนใจในสาขาอาชีพต่าง ๆ เช่น อาชีพเกี่ยวกับ
เครื่องกลไก คำนวณ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ ดนตรี

ข. ความสนใจอาชีพเฉพาะ เช่น อาชีพครู แพทย์ สถาปนิก
วิศวกร
นักจิตวิทยา

ค. ความสนใจลักษณะงาน เช่น ชอบทำงานกับกลุ่มชน ชอบ
ทำงานที่ใช้ความคิด ชอบทำงานประชาสัมพันธ์

(2) แบบสำรวจความสนใจทางอาชีพ ของสำนักงานทดสอบทางการ
ศึกษา กรมวิชาการ คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แบ่งกลุ่มความสนใจออกเป็น 10
ประเภท คือ

- ทางด้านจักรกล	- งานศิลป์
- ด้านคำนวณ	- งานวรรณกรรม
- เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์	- งานดนตรี
- งานชักชวนโฆษณา	- งานบริการสังคม
- งานเสมียน	- การทำงานนอกบ้าน

(3) แบบทดสอบความสนใจอาชีพ ของกองการจัดหางาน กรมแรงงาน แบ่งความสนใจออกเป็น 9 กลุ่ม คือ

- อาชีพเสมียน	- หัตถกรรม
- การค้า	- ขับรถ
- อาชีพบริการ	- ช่างก่อสร้าง
- ช่างไฟฟ้า	- ช่างโลหะ
- ช่างเครื่องยนต์กลไก	

5) แบบทดสอบบุคลิกภาพ (Personality Tests)

แบบทดสอบบุคลิกภาพ เป็นแบบทดสอบ ที่ใช้สำหรับวัดลักษณะ การปรับตัวทางอารมณ์ มนุษย์สัมพันธ์ แรงจูงใจ และบุคลิกลักษณะต่าง ๆ ของบุคคล เช่น ลักษณะ การเป็นผู้นำ การถ่อมตัว ความเชื่อมั่นในตนเอง

แบบทดสอบบุคลิกภาพ ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายมี 2 แบบ คือ

(1) แบบทดสอบบุคลิกภาพที่เป็นปรนัย (Objective Type) เป็น แบบทดสอบที่ให้ผู้ถูกทดสอบ ตอบคำถามด้วยความจริงใจ ตามความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่ เกี่ยวกับความรู้สึกของตนเอง บุคคลอื่น สิ่งแวดล้อม การร่วมมือ โดยให้เลือกตอบ "ใช่" หรือ "ไม่ใช่" แบบทดสอบที่นิยมคือ

ก. Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI) ผู้สร้างคือ Hathaway และ Mc Kinley ใช้ทดสอบกับบุคคลอายุ 10 ปีขึ้นไป ซึ่ง ปรับปรุงมาจากการวัดที่ใช้ทางคลินิก ใช้ทดสอบทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

ข. California Psychological Inventory (CPI) ผู้สร้าง คือ H.Q. Gough มักจะเป็นคำถามเกี่ยวกับ ความมั่นใจในตนเอง ความรับผิดชอบ ความสนใจ

(2) แบบทดสอบโปรเจคทีฟ (Projective Test) เป็นแบบทดสอบ ที่ใช้สิ่งเร้าเป็นสื่อ โดยให้ผู้ถูกทดสอบเพิกเฉยกับสิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในลักษณะคลุมเคลือ จน กระทั่งแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาให้ผู้ทดสอบสามารถแปลความหมายได้ แบบทดสอบที่นิยมกัน มีดังนี้คือ

ก. Rorscharch Ink Blot Test ผู้สร้างแบบทดสอบนี้ คือ จิตแพทย์ ชื่อ Herman Rorscharch แบบทดสอบนี้จะประกอบไปด้วย ภาพหยดหมึก เป็นรูปต่าง ๆ รวม 10 ภาพ เป็นภาพสี 5 ภาพ และสีเทาหรือขาวดำ 5 ภาพ ผู้ถูกทดสอบจะตอบคำถามจากการดูภาพเหล่านั้นทีละภาพ ผู้ทดสอบจะนำเอาคำตอบมาตีความ แปลความอีกครั้งหนึ่ง การทดสอบทำได้ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

ข. Thematic Apperception Test (TAT) ผู้สร้างแบบทดสอบนี้คือ C.D. Morgan และ H.A.Murray แบบทดสอบชนิดนี้จะประกอบไปด้วยภาพจากสถานการณ์คลุมเครือ ทั้งหมด 20 ภาพ เป็นภาพที่แสดงสภาพการณ์ทางสังคมต่างๆ ที่ไม่ชัดเจนอาจพิจารณาได้หลายแง่หลายมุม ผู้ถูกทดสอบจะถูกกำหนดให้เล่าเรื่องจากภาพและนำคำตอบที่ได้มาตีความ การทดสอบจะทำการเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้

ค. Word Association เป็นกลวิธีระบายความในใจชนิดที่ใช้ความเกี่ยวโยงทางถ้อยคำ เป็นการให้ระบายความรู้สึกออกมา ด้วยการพูดปากเปล่า ผู้ทดสอบจะตั้งคำถามขึ้นมาสักส่วนใหญ่มักจะเป็นคำถามที่มีความหมายเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น ครอบครัว บ้าน โรงเรียน ครู ฯลฯ และให้ผู้ถูกทดสอบตอบคำถามเหล่านั้น ตามความรู้สึกนึกคิด ซึ่งต้องใช้เวลารวดเร็วไม่ให้ใช้เวลาคิดนาน การทดสอบชนิดนี้จะทำให้ทราบถึงความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ของผู้รับการทดสอบ หรืออาจจะทำให้ทราบถึงสาเหตุหรือที่มาของความขัดแย้งและความกระทบกระทั่งทางอารมณ์ได้

ง. Sentence Completion เป็นวิธีที่ให้ผู้ถูกทดสอบเติมประโยคให้สมบูรณ์ ซึ่งข้อความที่เติมนั้นอาจจะเปิดเผยถึงความรู้สึกนึกคิดที่ลึกซึ้ง หรือเก็บกดหรือแนวโน้มของความเป็นไป ต่าง ๆ ทำให้ทราบถึงความวิตกกังวล ความลังเลใจ ฯลฯ ประโยคต่าง ๆ เหล่านั้น ผู้ทดสอบมักจะสร้างเกี่ยวกับเรื่องรอบ ๆ ตัว และทั้งประโยคค้างไว้ เช่น

ฉันรู้สึกดีใจเมื่อ _____

ฉันไม่ชอบบุคคลที่ _____

ฉันมักจะ _____

จ. Oral and Written Storytelling and Composition เป็นวิธีการให้ผู้ถูกทดสอบเล่าเรื่อง หรือเขียนเรียงความเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อกระตุ้นให้ได้ระบายความขัดแย้ง ในใจ ความกระวนกระวาย ความปรารถนาต่อสิ่งต่าง ๆ หรือความกลัว ตลอดเวลาให้ผู้ถูกทดสอบเขียนหรือเล่า ผู้ทดสอบจะสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ในขณะที่เขียนหรือเล่าควบคุมไปด้วย

ฉ. การใช้งานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปะเพื่อศึกษาบุคลิกภาพของนักเรียน ซึ่งอาจจะใช้วิธีดังนี้คือ

- วาดภาพด้วยนิ้วมือ (Finger Painting) เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ระบายความรู้สึกที่เกิดขึ้นทันทีทันใด อาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ทดสอบทราบถึงบุคลิกลักษณะที่แท้จริง และอาจจะนำมาใช้เพื่อตรวจสอบเกี่ยวกับการพัฒนาทางอารมณ์ได้

- การเล่น (Play) เป็นวิธีการที่ใช้เพื่อหาสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางการแก้ปัญหา เพราะการเล่นจะเป็นการแสดงออกของบุคคล ซึ่งจะแสดงความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ ประสบการณ์ โดยทั่วไปมักจะจัดสถานการณ์ให้ โดยให้เด็กเล่นกับเครื่องเล่นต่าง ๆ ที่จัดไว้ และผู้ทดสอบใช้การสังเกตพฤติกรรมและบุคลิกภาพต่าง ๆ

2) ข้อควรคำนึงในการใช้แบบทดสอบ

แบบทดสอบจะมีคุณค่ามากเท่าใดนั้น ขึ้นอยู่กับผู้ที่ใช้แบบทดสอบเอง ถ้าผู้ใช้มีความรู้ ความเข้าใจวิธีการต่าง ๆ อย่างดีพอ ก็จะทำให้ได้ผลดี ข้อมูลที่ได้มีประสิทธิภาพ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้ใช้ไม่มีความรู้ดีพอ ก็จะทำให้ผลที่ได้ออกมาไม่น่าเชื่อถือ ฉะนั้นเมื่อข้อเสนอแนะในการใช้แบบทดสอบดังนี้

(1) ผู้ใช้แบบทดสอบควรเป็นผู้ที่มีความชำนาญ เชี่ยวชาญในแบบทดสอบนั้น ๆ เคยได้รับการเรียนรู้หรืออบรมมาดีพอ

(2) ไม่ควรใช้แบบทดสอบเพื่อเป็นเครื่องยืนยันความสามารถ หรือเก่งกล้าอย่างใดอย่างหนึ่ง พึงระลึกไว้เสมอว่า ต้องการได้ข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบไปเพื่อช่วยเหลือนักเรียนไม่ใช่การพิสูจน์

(3) ใช้แบบทดสอบเมื่อกรณีที่จำเป็น เป็นต้นว่าไม่สามารถหาข้อมูลได้จากวิธีอื่น ๆ และไม่ควรใช้พร่ำเพรื่อ ในทุกกรณี

(4) ก่อนใช้แบบทดสอบควรแน่ใจเสียก่อนว่า นักเรียนที่จะถูกทดสอบนั้นเหมาะสมกับแบบทดสอบนั้น ๆ เช่น แบบทดสอบที่ใช้กับวัยใดควรจัดให้เหมาะสมกับวัยนั้น

(5) ไม่จำเป็นต้องนำผลที่แปลได้จากแบบทดสอบ มารายงานให้นักเรียนทราบโดยละเอียด เพราะบางอย่างนักเรียนควรทราบแต่ส่วนรวมเท่านั้น หรือไม่จำเป็นต้องแจ้ง

1. ระเบียบสะสม

ระเบียบสะสม คือ เครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในการแนะแนว เป็นเครื่องมือที่เก็บรวบรวมข้อมูลของนักเรียนแต่ละคนติดต่อกันมาเป็นเวลานาน ข้อมูลดังกล่าวนี้มีมากพอที่จะช่วยให้ครูหรือ ครูแนะแนวรู้จักเด็กและทำความเข้าใจเด็กแต่ละคนได้ดี และช่วยให้เด็กนักเรียนรู้จักตนเองมากขึ้นอีกด้วย ระเบียบสะสมที่มีรายละเอียดทุกแง่มุมเกี่ยวกับนักเรียนจะช่วยในการพัฒนาเด็กได้ดีมากในโอกาสต่อไป

1) ชนิดของระเบียบสะสม

ชนิดของระเบียบสะสม โดยทั่วไปแบ่งออกได้ดังนี้คือ

(1) แบบแผ่นเดี่ยว โดยบรรจุข้อความต่าง ๆ ที่จะบันทึกทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ซึ่งบางแห่งอาจจะตัดแปลงเป็นแบบพับได้ เพื่อให้ดูกะทัดรัดไม่เกะกะ โดยมากจะเป็นกระดาษแข็ง และบรรจุข้อความเต็มเนื้อที่ ระเบียบสะสมชนิดนี้อาจสะดวกต่อการเก็บรักษาไม่เปลืองเนื้อที่ แต่ข้อมูลต่าง ๆ บันทึกได้น้อยเพราะเนื้อที่จำกัด และเมื่อมีข้อมูลอื่น ๆ เช่น อัดชีวประวัติที่ไม่สามารถจะเก็บรวบรวมไว้ด้วยกันได้ ข้อมูลต่าง ๆ ที่ระบุไว้เป็นแบบแผ่นนั้นอาจจะเหมาะสมสำหรับนักเรียนคนหนึ่ง แต่ไม่เหมาะสมกับนักเรียนอีกคน ฉะนั้น ระเบียบสะสมชนิดนี้ถ้านำไปใช้กับนักเรียนมัธยมอาจจะไม่เหมาะสม เพราะอาจมีข้อมูลที่ต้องบันทึกหรือบรรจุในระเบียบสะสมมาก

(2) แบบแฟ้มหรือเป็นเล่ม มีลักษณะถาวรกว่าชนิดแรก แบบนี้ส่วนใหญ่จะแยกข้อมูลแต่ละอย่างออกจากกันเป็นแผ่น ๆ ไป ฉะนั้น เนื้อที่ในการบันทึกจะมีมากกว่าและถ้าไม่พออาจเพิ่มเติมได้ โดยนำข้อมูลแทรกลงในแฟ้ม ส่วนแบบเล่มก็มีลักษณะเดียวกัน

แต่มีการเย็บเล่มถาวร ถอดออกหรือเพิ่มไม่ได้ ส่วนใหญ่ก็จะเตรียมที่ว่างไว้มากพอกับการบันทึกข้อมูลเหมาะสมสำหรับโรงเรียนที่มีจุดมุ่งหมายในการเก็บข้อมูลนักเรียนค่อนข้างละเอียด เพื่อให้เพียงพอกับการศึกษานักเรียน ข้อเสียของระเบียบนี้คือ สิ้นเปลืองงบประมาณมาก โดยเฉพาะการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มถาวร และเสียเนื้อที่ในการเก็บมากพอสมควร การรักษาข้อมูลที่เป็นความลับบางอย่างอาจทำได้ดีพอ เพราะต้องยกไปศึกษาหรือบันทึกทั้งเล่ม

(3) แบบเป็นซองหรือแบบรวม หมายถึงการนำเอาข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดมารวมกันไว้ในซองเดียวกัน โดยแยกข้อมูลเป็นแต่ละชนิดออกจากกันเป็นเรื่อง ๆ ไป สะดวกต่อการบันทึกข้อมูลในแง่ของการรักษาข้อมูลเป็นความลับ เพราะสามารถนำออกมาเฉพาะเรื่องนั้น ๆ ได้ ข้อเสียก็คือ อาจง่ายต่อการสูญหาย ถ้าไม่รอบคอบพอ เพราะเมื่อนำเอาออกมาจากซองแล้ว อาจเกิดการเพลอเลอหรือหลงลืมที่จะเก็บเข้าที่

2) ข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ในระเบียบนี้

ควรเป็นข้อมูลทุกประเภทที่ได้ศึกษาจากตัวผู้เรียน และรวมถึงการกรอกหรือบันทึกข้อมูลพื้นฐานที่บรรจุอยู่ในระเบียบนี้ โดยสรุปข้อมูลที่ควรรวบรวมไว้ในระเบียบนี้ ซึ่ง รวีวรรณ ชินะตระกูล (2537) ได้สรุปข้อมูลที่ควรรวบรวมไว้ในระเบียบนี้ ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

(1) ข้อมูลส่วนตัว

ได้แก่ ชื่อ นามสกุล เพศ วัน เดือน ปีเกิด เชื้อชาติ สัญชาติ สถานที่เกิด สถานที่อยู่ ปัจจุบัน ครอบครัวยุค

(2) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ปกครอง

ชื่อผู้ปกครอง หรือ บิดา มารดา จำนวนพี่น้อง ที่อยู่ อายุ ระดับการศึกษา ของบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง อาชีพ สถานภาพการสมรส เชื้อชาติ สัญชาติของบิดา มารดา ผู้ปกครอง พี่น้อง รายได้ของครอบครัว

(3) ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพ

ประวัติเกี่ยวกับการเจริญเติบโต เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง สุขภาพร่างกาย เป็นต้น

(4) ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียน

ผลของการเรียนในแต่ละภาคการศึกษา เช่น คะแนนของแต่ละเทอม การมาเรียนหรือการขาดเรียน การสอบตกหรือซ้ำชั้น การย้ายโรงเรียนมาจากที่อื่นหรือย้ายไปจากที่อื่น ตลอดจนเหตุผลการย้าย

(5) ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมเสริมหลักสูตร

เข้าร่วมอะไรบ้าง เช่น ชมรมภาษาไทย ชมรมภาษาอังกฤษ ชมรมบันเทิง ชมรมดนตรี เป็นต้น

(6) ข้อมูลเกี่ยวกับผลของการทดสอบมาตรฐาน

คะแนน และวัน เดือน ปี ที่ทำการทดสอบสติปัญญา
ความถนัด ความสนใจ

(7) ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการทางบุคลิกภาพ

เป็นการบันทึกบุคลิกลักษณะของผู้เรียนแต่ละบุคคล

(8) ข้อมูลเกี่ยวกับการให้คำปรึกษา

ในกรณีที่มีการให้คำปรึกษาจะบันทึกลงในระเบียบสะสม

(9) ข้อมูลเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง

ในกรณีที่มีการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง จะบันทึกลงในช่องที่ว่าง

(10) ข้อมูลเกี่ยวกับความถนัด

เช่น ดนตรี การคิดคำนวณ เครื่องจักรกล อาจจะใช้
การสังเกตหรือใช้การทดสอบ เป็นต้น

(11) ความสนใจและงานอดิเรก

การใช้เวลาว่างนอกจากในโรงเรียน อาจได้รับจาก
การสอบถาม หรือสัมภาษณ์

(12) ประสบการณ์ในการทำงาน

การทำงานเพื่อหารายได้พิเศษต่าง ๆ

3) ประโยชน์ของระเบียบวินัย

(1) ประโยชน์สำหรับครู

- ก. ทำให้ครูรู้จักนักเรียนได้มากขึ้น
- ข. ทำให้ครูรู้จักบกพร่อง หรือจุดเด่นต่าง ๆ
- ค. ทำให้สามารถจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับนักเรียน
- ง. ทำให้ครูทั่วไปที่เกี่ยวข้องสามารถหยิบใช้ได้

(2) ประโยชน์สำหรับผู้ปกครอง

- ก. ช่วยให้รู้จักเด็กของตนดีขึ้น
- ข. ช่วยให้คำแนะนำ หรือช่วยเหลือในการวางแผนชีวิตของเด็ก

(3) ประโยชน์สำหรับนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณี

- ก. ช่วยให้เข้าใจพัฒนาการของตน
- ข. รู้จักความสามารถและข้อบกพร่องของตนเองเพื่อจะได้

วางแผนการศึกษาและอาชีพของตนเองได้เหมาะสม

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การแยกแยะให้เห็นรายละเอียดของข้อมูล และลักษณะของปัญหา รวมถึงการสืบสาวหาสาเหตุของปัญหาต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้ขั้นตอนอย่างมีระบบมีการวางแผน ใช้ความคิดอย่างรอบคอบเพื่อให้ทราบปัญหาหรือสาเหตุที่แท้จริงและเข้าใจถึงความคิดเห็นเจตคติ ค่านิยม ของบุคคลที่ต้องการจะศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การวินิจฉัยข้อมูล

การวินิจฉัยข้อมูล คือ การนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์หรือตีความหมายของข้อมูลที่รวบรวมได้หลาย ๆ วิธีการมาพิจารณาว่าผลการวิเคราะห์ที่สอดคล้องกัน ส่วนใหญ่มีแนวโน้มไปทางใดมากที่สุด จะวินิจฉัยว่ามีปัญหาหรือมีพฤติกรรมไปในแนวนั้น โดยนำหลักเกณฑ์ในทฤษฎีทางจิตวิทยามาพิจารณาคัดสิน และสรุปเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของบุคคลพร้อมกับระบุสาเหตุของปัญหาไว้ด้วย แต่บางครั้งการวินิจฉัยปัญหาอาจเป็นเพียงการเสนอแนวความคิดเบื้องต้นที่เป็นประโยชน์ต่อการช่วยเหลือเท่านั้น

อนันต์ อนันตรังสี (2527) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการวินิจฉัยว่าเป็นการสืบหาความจริงว่าสมมติฐาน (Hypothesis) ที่วางไว้จะเป็นความจริงหรือไม่ โดยค้นจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ คือนำเอาข้อมูลต่าง ๆ มาใคร่ครวญดู เพื่อที่จะทราบปัญหาที่แท้จริงได้

นันทิกา แยมสรวล (2529) ได้เสนอแนวคิดว่ากระบวนการวินิจฉัยปัญหาสามารถดำเนินการเป็น 2 ระยะดังนี้

1) ขั้นกำหนดปัญหา จะต้องทราบแน่ชัดว่าปัญหาคืออะไร เพื่อให้การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาเป็นไปอย่างมีระบบและน่าเชื่อถือ ผู้ศึกษาควรตั้งเกณฑ์กำหนดปัญหาค้นตามความรู้และประสบการณ์ของตน เช่น อาจกำหนดปัญหาแยกประเภทตามลักษณะของผู้มีปัญหาประเภทต่างๆ เช่น ประเภทต้องพึ่งพิงผู้อื่นจนเอาตัวไม่รอด ประเภทของข้อสนเทศ เป็นต้น หรือกำหนดปัญหาตามระดับความทุกข์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมี 2 ระดับ

(1) ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในระดับความคิด ไม่สามารถคิดอย่างมีเหตุผล

(2) ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในระดับความรู้สึก เป็นผลจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นแล้วได้รับความกดดันทางอารมณ์สูง

นอกจากนั้นอาจยึดหลักการตอบคำถามต่อไปนี้

(1) ปัญหาคืออะไร

(2) ปัญหานั้นเกิดขึ้นเมื่อไร ระยะการเกิดปัญหานั้นเพียงใด

มีเหตุการณ์สำคัญอะไรเกิดขึ้นในขณะนั้นบ้าง

(3) ปัญหาเกิดขึ้นที่ใด มีใครเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากสถานที่นั้นแล้วเกิดปัญหาในสถานที่อื่นอีกหรือไม่

(4) ปัญหานั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร อะไรเป็นสาเหตุของปัญหา เป็นต้น

การค้นหาสาเหตุของปัญหา เมื่อกำหนดปัญหาแล้ว ให้นำข้อมูลที่อ้างอิงถึงอดีตและปัจจุบันมาพิจารณาหาความสัมพันธ์ของข้อมูลในด้านต่าง ๆ เมื่อพิจารณาว่าสาเหตุของปัญหาคืออะไร ปัญหาที่เกิดขึ้นมีลักษณะอย่างไร หรือปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมประเภทใด

เมื่อกระทำวินิจฉัยปัญหาแล้วขั้นตอนต่อไปคือสรุปเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหา สาเหตุ ของปัญหาคืออะไร และควรเสนอแนะความคิดเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือไว้ด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การช่วยเหลือ ป้องกัน และส่งเสริม

การช่วยเหลือ คือ การแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม วิธีการเหล่านั้น มีดังนี้

1) การให้คำปรึกษา (Counseling) โดยใช้เทคนิคหรือทฤษฎีการให้คำปรึกษา ซึ่งจะต้องประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับผู้รับการศึกษาในรายที่มีปัญหาไม่ซับซ้อน สามารถเข้าใจตนเองได้ หลังจากได้รับคำปรึกษาแล้ว

2) การใช้ระบบส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะ เช่น นักจิตวิทยา จิตแพทย์ เป็นต้น ในรายที่มีปัญหาที่ซับซ้อนหรือรุนแรง

การป้องกัน เป็นการให้ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหา เช่น สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา เป็นต้น ซึ่งการป้องกันนี้อาจทำได้ในรายที่ยังไม่เกิดปัญหา หรือเกิดปัญหาแล้ว แต่ป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นมาอีก

การส่งเสริม คือ วิธีการที่จะทำให้บุคคลมีพัฒนาการ สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้โดยไม่มีข้อขัดแย้งซึ่งอาจทำได้โดยการทำกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ เช่น การร้องเพลง การพูดคุย การเล่นกีฬา เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 5 การทำนายผล

การทำนายผลเป็นการคาดการณ์ล่วงหน้าว่านักเรียนที่รับการศึกษารายกรณีจะมีสภาพการณ์เป็นอย่างไรในอนาคต นันทิก้า แยมสรวล (2529) ได้เสนอแนะว่าการทำนายผลจะต้องกระทำโดยยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล 3 ประการดังต่อไปนี้

- 1) บุคคลแต่ละคนย่อมมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ซึ่งไม่เหมือนกับผู้อื่น
 - 2) บุคคลแต่ละคนย่อมพัฒนาการไปตามลักษณะเฉพาะของตนเองอย่างต่อเนื่อง
- กันไป
- 3) บุคคลแต่ละคนย่อมมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงเป็นของตนเองอย่างต่อเนื่อง
- กันไป

4) บุคคลแต่ละคนย่อมมีกระบวนการเปลี่ยนเป็นของตนเอง ซึ่งดำเนินไปตาม ลักษณะประสบการณ์ที่เคยประสบมาและตามแผนการที่วางไว้สำหรับอนาคตของตนเอง

นอกจากนั้นจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่สร้างเงื่อนไข และข้อจำกัดในชีวิต ของผู้ประสบปัญหา ฉะนั้นผู้ที่ทำนายผลได้ถูกต้องแม่นยำ มักจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความ สามารถตลอดจนประสบการณ์อย่างเพียงพอ

ดังนั้นหากผู้ทำการศึกษารายกรณีไม่มีความเชี่ยวชาญพอ กระบวนการในขั้นนี้อาจ ไม่ต้อง มีทั้งนี้เนื่องจากหากผลการทำนายผิดพลาด ก็มักจะเกิดผลเสียทั้งผู้ทำนายและผู้ถูกทำนาย ได้ (กมลรัตน์ หล้าสงฆ์, 2527)

ขั้นตอนที่ 6 การติดตามผล

การติดตามผล เป็นการกระทำหลังจากให้ความช่วยเหลือไปแล้ว ควรติดตามผล เพื่อประเมินว่าเมื่อทำการศึกษาล้างช่วยเหลือไปแล้วได้ผลเป็นอย่างไร และเพื่อสำรวจดูว่ามี ปัญหาใหม่เกิดขึ้นก็จะได้ให้ความช่วยเหลือได้ทันที นอกจากนี้ยังเป็นการติดตามผลเพื่อประเมิน ประสิทธิภาพของการให้ความช่วยเหลือว่าประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายเพียงใด เพื่อจะได้ นำ ผลการประเมินมาปรับปรุงกระบวนการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1) วิธีการติดตามผล

การติดตามผลสามารถกระทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

- (1) การนัดสัมภาษณ์ผู้รับการศึกษา
- (2) การสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณี
- (3) การสัมภาษณ์ติดตามผลจากผู้ปกครองหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง
- (4) ติดต่อซักถามข่าวคราวด้วยการส่งจดหมายหรือแบบสอบถาม

2) ระยะเวลาติดตามผล

กมลรัตน์ หล้าสงฆ์ (2527) ได้แนะนำหลักในการพิจารณาระยะเวลาใน การติดตามผลดังนี้

- 1) รายที่มีปัญหาซับซ้อนให้ติดตามผลในช่วงระยะเวลาสั้น
- 2) การติดตามผลระยะแรกควรติดตามในระยะเวลาที่สั้น เช่น ติดตามทุก

2 สัปดาห์ เมื่อดีขึ้นเรื่อย ๆ ในระยะที่ 2 ก็ติดตามทุก 2 เดือน จนแน่ใจว่าอาการดีขึ้นจนหาย

เป็นปกติ จึงปล่อยช่วงเวลาให้ห่างออกไปโดยไม่ต้องกำหนดให้สม่ำเสมอ หรือตายตัวเช่นครั้งแรก ๆ

การติดตามผลมักติดตามในรายที่มีปัญหา และการติดตามผลไม่จำเป็นจะต้องทำในรายที่ทำการศึกษารายกรณีสิ้นสุดลงแล้ว แต่การติดตามผลจะทำได้ในขณะทำการศึกษารายกรณีทุกราย โดยเฉพาะในแต่ละครั้งที่ไปพบนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณีหรือแต่ละครั้งที่ให้การช่วยเหลือ ป้องกันและส่งเสริม เพื่อประเมินผลว่าสิ่งที่ทำไปนั้นถูกต้องให้ผลดีหรือไม่ ถ้าไม่ให้ผลดีแสดงว่าไม่ถูกต้องจะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงต่อไป

การติดตามผลทุกครั้งควรเขียนสรุปผลการติดตาม ข้อมูลที่ได้จากการติดตามผลจะเป็นประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือ แก่ผู้ประสบปัญหาในโอกาสต่อไป และเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาผู้ประสบปัญหาคนต่อไป

ขั้นตอนที่ 7 การสรุปผลและข้อเสนอแนะ

การสรุปผลและการให้ข้อเสนอแนะ ควรทำได้ทั้งในขณะทำการศึกษารายกรณีหรือหลังจากทำการศึกษารายกรณีแล้ว โดยทั่วไปพบว่ามักทำควบคู่กันไป ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพของการศึกษารายกรณี และก่อนปิดการศึกษารายกรณีเป็นครั้งสุดท้าย ควรสรุปผลของการศึกษาไว้ทั้งหมด และให้ข้อเสนอแนะไว้สำหรับผู้ที่มาศึกษาบุคคลรายนี้ หรือผู้ที่สนใจ

2.1.5 วิธีการที่ใช้ในการศึกษารายกรณี

การศึกษารายกรณีให้บรรลุจุดมุ่งหมาย และเกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้ศึกษาและนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณีจะต้องใช้วิธีควบคู่กันไป 2 วิธี ดังนี้

การศึกษาประวัติรายกรณี (Case History)

การประชุมปรึกษารายกรณี (Case Conference)

ดังรายละเอียดดังนี้

2.1.5.1 การศึกษาประวัติรายกรณี (Case History)

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527) ได้กล่าวสรุปความหมายของการศึกษาประวัติรายกรณีไว้ว่าเป็นการจดบันทึกหรือรายงานผลจากการใช้วิธีการศึกษา โดยหัวข้อของการจดบันทึกการศึกษาประวัติรายกรณี มีลักษณะคล้ายคลึงหรือเช่นเดียวกันกับการศึกษารายกรณี เช่น กล่าวถึงลักษณะของนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณี สาเหตุที่ศึกษา วิธีการรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ การวินิจฉัย การช่วยเหลือ การสรุปผลและข้อเสนอแนะ ตลอดจนการติดตามผล ซึ่งรายละเอียดดังกล่าวได้กล่าวไว้ในกระบวนการการศึกษารายกรณี นอกจากนี้ พรจันท์ เจียรอดิศักดิ์ (2527) ได้ให้แนวคิดว่าการศึกษาระดับรายกรณี คือ การรวบรวมและการจัดบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลอย่างละเอียดสมบูรณ์ และถูกต้องตามความเป็นจริงทุก ๆ ด้าน เพื่อความรู้จักเข้าใจบุคคล และนำมาใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการวิเคราะห์

2.1.5.2 การประชุมปรึกษาหารือรายกรณี (Case Conference)

สุภาพรธรรม โคตรจรัส (2526) ได้กล่าวสรุปถึงความหมายของการประชุมปรึกษาหารือรายกรณีด้วยว่าเป็นวิธีการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาโดยละเอียด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจให้ได้ภาพของบุคคลทุกคน เพื่อนำความเข้าใจนั้นไปดำเนินการให้ความช่วยเหลือบุคคล นอกจากนี้ พรจันท์ เจียรอดิศักดิ์ (2527) ได้กล่าวถึงความหมายของการประชุมปรึกษาหารือรายกรณีว่าการประชุมปรึกษาหารือรายกรณี คือ การที่บุคคลหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มาร่วมประชุมปรึกษาหารือโดยร่วมพิจารณาถึงข้อมูลต่าง ๆ ของผู้ที่มีปัญหา เป็นการระดมความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางช่วยเหลือแก้ไขปัญหานั้น ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหา

จากความคิดเห็นดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การประชุมปรึกษาหารือรายกรณี หมายถึง การประชุมร่วมกันระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณี เพื่อปรึกษาหารือร่วมกันพิจารณาข้อเท็จจริง จากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์และวินิจฉัยหาสาเหตุของพฤติกรรม ตลอดจนหาทางช่วยเหลือ ส่งเสริม บำบัด หรือแก้ไขพฤติกรรมต่าง ๆ ให้แก่บุคคล

(1) ประโยชน์ของการประชุมปรึกษาหารือรายกรณี

การประชุมศึกษารายกรณีมีประโยชน์ดังนี้

- 1) เป็นประโยชน์โดยตรงกับบุคคลที่ถูกศึกษารายกรณี ซึ่งจะได้รับการช่วยเหลือให้มีการปรับตัวเอง และแก้ไขปัญหานั้นให้ดีขึ้น
- 2) เป็นประโยชน์สำหรับผู้มีส่วนร่วมในการประชุม โดยเฉพาะครูจะเห็นคุณประโยชน์ของการศึกษารายกรณี
- 3) ช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับการพิจารณาปัญหาตามข้อเท็จจริงและเป็นการลดความไม่เอียง หรือการมองบุคคลในแง่ร้ายต่าง ๆ โดยไม่ได้มีการพิจารณาอย่าง

แท้จริง เช่น ครูมองนักเรียนคนหนึ่งว่าเป็นเด็ก ชอบโกหก ชอบขโมย เป็นต้น

(2) รูปแบบของการประชุมปรึกษารายกรณี

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2527) ได้เสนอรูปแบบการประชุมปรึกษารายกรณี 3 รูปแบบ ดังนี้

1) การประชุมเฉพาะผู้เชี่ยวชาญในปัญหาหรือกรณีนั้น ๆ และผู้ใกล้ชิดตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง เช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยา ครูแนะแนว ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา บิดามารดาหรือผู้ปกครอง เป็นต้น

2) การประชุมกลุ่มใหญ่ จะประกอบด้วยบุคคลหลายฝ่าย ดังนี้

- 1.1) ผู้เชี่ยวชาญ เช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยา ครูแนะแนว
- 1.2) ผู้ใกล้ชิด เช่น บิดา มารดา ผู้ปกครอง
- 1.3) ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ครูประจำชั้น ครูประจำวิชา
- 1.4) ผู้สนใจซึ่งอาจเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือไม่เชี่ยวชาญก็ได้

เช่น นิสิต นักศึกษา นักเรียน เป็นต้น

3) การประชุมกลุ่มเล็ก จะประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ครูแนะแนวและผู้ใกล้ชิด ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหรือกรณีนั้น ๆ โดยตรง เช่น บิดา มารดา ผู้ปกครอง และนักเรียนที่รับการศึกษารายกรณี

จากรูปแบบของการประชุมปรึกษารายกรณีดังกล่าวรูปแบบที่

2.2 เป็นที่นิยมใช้กันมากที่สุดและจะต้องเน้นการรักษาความลับมากที่สุด นอกจากนั้นในการประชุมปรึกษารายกรณี ทุกรูปแบบ จะต้องมีการประชุม ซึ่งอาจจะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้อาวุโส และจะต้องมีผู้ศึกษารายกรณีเป็นผู้รายงานผลจากการศึกษาส่วนเวลาที่ใช้ในการประชุม มักใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง โดยใช้ช่วงเวลาที่สมาชิกทุกคนพร้อมหรือส่วนใหญ่พร้อม ทั้งนี้เพื่อประสิทธิภาพในการประชุม (กมลรัตน์, 2527)

(3) กระบวนการในการจัดประชุมการปรึกษารายกรณี

กระบวนการในการจัดประชุมปรึกษารายกรณี 3 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นเตรียมการ
- 2) ขั้นดำเนินการประชุม

3) ขั้นปฏิบัติการประชุม

1) ขั้นเตรียมการ

ในขั้นเตรียมการมีการปฏิบัติดังนี้

- 1.1) เตรียมบุคคล โดยการออกจดหมายเชิญประชุมไปยังประธานและสมาชิก โดยระบุวัน เวลา สถานที่ และจุดมุ่งหมายในการประชุม
- 1.2) เตรียมสถานที่ เป็นการจองสถานที่ล่วงหน้าให้มีขนาดพอเหมาะกับสมาชิกรวมทั้งระบบ แสง เสียง ที่จำเป็นต้องใช้ในการประชุม
- 1.3) เตรียมข้อมูล อาจเตรียมเฉพาะผู้ศึกษารายกรณีสำหรับรายงานในที่ประชุมหรืออาจมีบันทึกย่อแก่สมาชิกที่เข้าร่วมประชุม ซึ่งแล้วแต่กรณี

2) ขั้นดำเนินการประชุม

ในขั้นดำเนินการประชุม มีการปฏิบัติดังนี้

- 2.1) ประธานกล่าวเปิดประชุมและแนะนำผู้ทำการศึกษารายกรณีพร้อมทั้งอนุญาตให้ผู้ศึกษา รายงานผลการศึกษาแก่สมาชิกในที่ประชุม
- 2.2) ผู้ทำการศึกษารายกรณีรายงานข้อมูลต่าง ๆ ที่ไปศึกษาแล้วแก่ที่ประชุม
- 2.3) ประธานเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามข้อมูลหรือข้อสงสัยจากผู้ศึกษา
- 2.4) สมาชิกทุกคนร่วมแสดงความคิดเห็น
- 2.5) ประธานสรุปข้อพึงปฏิบัติ ตามความเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ ในที่ประชุมมีเลขานุการเป็นผู้จดบันทึกการประชุม และให้ผู้ศึกษานำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติต่อผู้รับการศึกษา

3) ขั้นยุติการประชุม

การยุติการประชุม กระทำเมื่อประธานสรุปข้อพึงปฏิบัติตามความเห็นของสมาชิกส่วนใหญ่ในที่ประชุม แล้วประธานจะกล่าวขอบคุณสมาชิกและปิดการประชุม

2.1.6 วิธีการเขียนรายงานการศึกษารายกรณี

โดยทั่วไปไม่มีการกำหนดแบบในการเขียนรายงานการศึกษารายกรณี แต่เน้นที่การจัดหมวดหมู่ของข้อมูล และลำดับขั้นของหัวข้อในการรายงานเพื่อความเข้าใจบุคคลที่ถูกศึกษาอย่างกระจ่าง แบบในการเขียนรายงานที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป มักจะประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้คือ

- (1) ชื่อผู้ศึกษาและวันที่รายงาน
- (2) ข้อมูลส่วนตัวโดยทั่วไป
- (3) แหล่งของข้อมูล
- (4) เหตุผลในการศึกษา
- (5) รายละเอียดประวัติของบุคคล ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับสุขภาพ และลักษณะทางร่างกาย ภูมิหลังทางครอบครัว ผลการทดสอบทางจิตวิทยา ประวัติการศึกษา และสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน แผนการเรียนและความคาดหวัง ข้อมูลด้านส่วนตัวและสังคม ความนึกคิดเกี่ยวกับตน
- (6) สถานะปัจจุบันและการวินิจฉัย การประเมินและการแปลความหมายของข้อมูล การตั้งสมมติฐาน
- (7) ข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินการ
- (8) การประเมินผลงาน การติดตามผลการดำเนินงาน

2.1.7 งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษารายกรณี

สาวิกา กาญจนะ (2518) ได้ทำการศึกษาเด็กเป็นรายกรณีของนักเรียน 6 คน โดยการบำบัดด้วยหนังสือเพื่อให้นักเรียนมีการยอมรับตนเอง ลดความวิตกกังวลและมีความเอื้อเฟื้อ ซึ่งเป็นกลุ่มปัญหา 3 กลุ่ม แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มปัญหาละ 2 คน แล้วนำมาศึกษาเฉพาะคน เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมและความคิดเห็น หลังจากการบำบัดด้วยหนังสือ โดยใช้การทดสอบด้วยแบบสอบถาม ผลปรากฏว่า นักเรียนที่รับการศึกษารายกรณีมีการยอมรับตัวเองมากขึ้น มีความวิตกกังวลน้อย และเอื้อเฟื้อมากขึ้น เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้ง 3 กลุ่มปัญหา

ภรณ์ ธรรมาภรณ์พิลาศ (2531) ได้ทำการศึกษาสาเหตุการหนีของนักเรียน 5 คน พร้อมทั้งวิธีการให้คำปรึกษาเพื่อการช่วยเหลือ ผลปรากฏว่าสาเหตุที่ทำให้นักเรียนหนีโรงเรียนนั้นแตกต่างกันออกไปในแต่ละราย สรุปได้ว่าเด็กมีปัญหาทางด้านอารมณ์ ปัญหาการเรียนอ่อน ปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจทางบ้าน และปัญหาทางด้านสังคม

มัทนีย์ บุณยเขตต์ (2532) ได้ศึกษาลักษณะภูมิหลังและสภาวะทางจิตใจของหญิงที่ถูกข่มขืนอย่างละเอียดเกี่ยวกับประวัติชีวิต ระดับสติปัญญา บุคลิกภาพ เจตคติ และสิ่งแวดล้อม โดยศึกษาเป็นรายกรณีจำนวน 10 ราย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้หญิง หรือเด็กที่ถูกข่มขืนได้รับความช่วยเหลือและติดต่อกับโครงการบ้านฉนวนรัก กลุ่มเพื่อนหญิง ผลการวิจัยพบว่าเหตุการณ์ข่มขืนที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อกรณีศึกษาหลายด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และสังคม

วัชรภรณ์ อภิวัชรวงูร (2535) ได้ทำการศึกษารายกรณีของนักศึกษาพยาบาลสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่มีแนวโน้มกระทำอัตวินิบาตกรรม ผลจากการศึกษาแนวโน้มกระทำอัตวินิบาตกรรม ผลจากการศึกษาแนวโน้มกระทำอัตวินิบาตกรรมของนักศึกษามีสาเหตุเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางบุคลิกภาพไม่เหมาะสม การอบรมเลี้ยงดูไม่เหมาะสม และสภาพครอบครัวแตกแยกนอกจากนั้น ผลการศึกษาพบว่าการศึกษารายกรณีทำให้นักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น รู้จักแสวงหาข้อมูลใหม่ ๆ พัฒนาศักยภาพของตนเอง และสามารถเผชิญปัญหาได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งขอความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญได้หากจำเป็น

ประจิม เมืองแก้ว (2536) ได้ทำการศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ผลจากการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีสาเหตุดังนี้ คือ

1) สาเหตุจากนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลิกภาพไม่เหมาะสม ขาดแรงจูงใจในการเรียน มีนิสัยในการเรียนไม่ถูกต้อง การมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการศึกษา ปัญหาสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง และปัญหาพื้นฐานทางการศึกษาต่ำ

2) สาเหตุจากภูมิหลังทางครอบครัว ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูไม่ถูกต้อง ฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ ระดับการศึกษาของบิดามารดาอยู่ในระดับต่ำ ปัญหาความสัมพันธ์ทางบ้านไม่ดี และปัญหาสิ่งแวดล้อมทางบ้านไม่ดีอีกด้วย

3) สาเหตุจากปัญหาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนไม่เหมาะสม และการมีจำนวนอาจารย์ผู้สอนไม่สมดุลกับจำนวนนักเรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

อังสนา เปะนันท์ (2536) ได้ทำการศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีพฤติกรรมสุดดุดมสารระเหยจำนวน 3 คน ผลจากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมสุดดุดมสารระเหยของนักเรียนมีสาเหตุจากลักษณะส่วนตัวของนักเรียนมีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม และสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูไม่เหมาะสม สภาพครอบครัวแตกแยกและแหล่งชุมชนแออัด ซึ่งมีการระบาดของยาเสพติด นอกจากนั้นผลของการศึกษาพบว่า การศึกษารายกรณีทำให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น สามารถพัฒนาตนเองหรือปรับตัวในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม และนักเรียนเลิกสุดดุดมสารระเหย 2 รายแล้ว

Sutherland (อ้างถึงใน ประจิม, 2536) ได้ทำการศึกษารายกรณีนักเรียนชายในระดับมัธยมศึกษา ที่ประสบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนล้มเหลว โดยทำการแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ ซึ่งอาศัยระดับสติปัญญาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ อัตมโนทัศน์ และลักษณะบุคลิกภาพ ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีความรู้สึกผิด และวิตกกังวลสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มีสุขภาพจิตไม่ดี มีอาการเจ็บป่วยสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

รุ่งทิพย์ ยอดประดู่ (2537) ได้ทำการศึกษารายกรณีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีพฤติกรรมก่อวินาศกรรมในชั้นเรียน โรงเรียนนาหลวง สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า พฤติกรรมก่อวินาศกรรมในชั้นเรียน มีสาเหตุจากลักษณะส่วนตัวของนักเรียนที่พัฒนาบุคลิกภาพไม่เหมาะสม และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูไม่เหมาะสม สภาพครอบครัวแตกแยกและคบเพื่อน นอกจากนั้นผลของการศึกษาพบว่า การศึกษารายกรณีทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

Wolfle และคณะ (1992) ได้ทำการศึกษารายกรณีของวัยรุ่นที่มีแนวโน้มกระทำอัตวินิบาตกรรม โดยศึกษาวัยรุ่นจำนวน 10 คน จากการศึกษาพบว่า มีสาเหตุจากลักษณะ

ส่วนตัวที่มีบุคลิกภาพไม่เหมาะสม คือ มีบุคลิกภาพแนวโน้มที่จะเก็บตัว และสภาพครอบครัวแตกแยก

จากการศึกษาจากงานวิจัยทำให้ทราบว่า ประเด็นส่วนใหญ่ที่นำมาศึกษารายกรณีนั้นส่วนใหญ่จะเป็นพวกที่มีปัญหาทางด้านพฤติกรรม ซึ่งผลจากการวิจัยทำให้ทราบว่าการช่วยเหลือโดยการศึกษารายกรณีสามารถที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ (Low achievement)

2.2.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2533) ได้กล่าวถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง คะแนนเฉลี่ยสะสม (Grade Point Average : GPA) ของนักเรียน และได้แบ่งระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยสะสมต่ำ หมายถึง ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำกว่า 2.00

คะแนนเฉลี่ยสะสมปานกลาง หมายถึง ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.00-2.50

คะแนนเฉลี่ยสะสมสูง หมายถึง ได้คะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50 ขึ้นไป

นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2535) ได้แบ่งความสามารถในการเรียนของนักเรียนตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยพิจารณาจากเกรดที่ได้รับ ดังต่อไปนี้

เกรด 4 หมายถึง ผลการเรียนดีมาก

เกรด 3 หมายถึง ผลการเรียนดี

เกรด 2 หมายถึง ผลการเรียนปานกลาง

เกรด 1 หมายถึง ผลการเรียนอ่อน

เกรด 0 หมายถึง ผลการเรียนตก

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลคะแนนเฉลี่ยสะสมของนักเรียนที่ได้จากการประเมินผลของโรงเรียน

2.2.2 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ หมายถึง ระดับความสำเร็จที่ได้รับจากการเรียน ซึ่งได้ประเมินผลจากหลายวิธี ดังต่อไปนี้ (อัจฉรา สุCHARมณ และอรพินทร์ ชูชม อ้างถึงใน ประจิม เมืองแก้ว, 2536)

1) กระบวนการที่ได้จากแบบทดสอบ โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยทั่วไป (Published Achievement Test)

2) กระบวนการที่ได้จากเกรดเฉลี่ยของโรงเรียน (School Grade) ซึ่งต้องอาศัยกรรมวิธีที่ซับซ้อน และช่วงเวลายาวนาน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่นิยมใช้กันทั่วไปมักอยู่ในรูปของเกรดที่ได้จากโรงเรียน เนื่องจากให้ผลน่าเชื่อถือมากกว่า เพราะการประเมินผลการเรียนของนักเรียน ครูจะต้องพิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ หลายด้านจึงย่อมดีกว่าการแสดงความดีของความล้มเหลว หรือความสำเร็จทางการเรียนจากการทดสอบนักเรียนด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั่ว ๆ ไป เพียงครั้งเดียว

2.2.3 สาเหตุของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ

การที่บุคคลมีระดับสติปัญญา เท่ากันมิได้หมายความว่า จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากัน เมื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึง ความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษาของนักเรียน นักจิตวิทยาจึงถือเป็นหน้าที่สำคัญที่จะค้นคว้าหาความรู้ที่จะตอบปัญหาเหล่านี้ และพร้อมที่จะนำผลที่ได้ไปช่วยเลือกปรับปรุงหรือป้องกันปัญหาที่มีผลต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อให้ นักเรียนสามารถมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุด (Havighust, 1963 อ้างถึงใน ประจิม เมืองแก้ว, 2536)

ส่วนสาเหตุของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำนั้น มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

กมลรัตน์ สุขะตุงคะ และคณะ (2526) กล่าวว่า ตัวการที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนมีอยู่ 6 ประการ คือ

1) ตัวการทางด้านร่างกาย (Physical Factors) ได้แก่ การเจริญเติบโตของร่างกาย สุขภาพทางด้านร่างกาย ข้อบกพร่องทางกาย ฯลฯ

2) ตัวการทางด้านความรัก (Love Factors) ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบิดามารดา ความสัมพันธ์ของบิดามารดากับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างลูก ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ฯลฯ

3) ตัวการทางด้านวัฒนธรรมและการอบรมสั่งสอนของทางบ้าน (Culture and Socialization Factors) ได้แก่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเป็นอยู่ของครอบครัว สภาพแวดล้อมทางบ้าน การอบรมสั่งสอนของทางบ้าน ฐานะของทางบ้าน ฯลฯ

4) ตัวการทางด้านความสัมพันธ์ในหมู่เพื่อนวัยเดียวกัน (Peer Group Factors) ได้แก่ ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนในวัยเดียวกันทั้งทางบ้านและทางโรงเรียน

5) ตัวการทางด้านพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง (Self-Development Factors) ได้แก่ สติปัญญา ความสนใจ ทักษะคตินักเรียนต่อการเรียน ฯลฯ

6) ตัวการทางการปรับตัว (Self-Adjustment Factors) ได้แก่ ปัญหาการปรับตัว การแสดงออกทางสังคม ฯลฯ

ประจิม เมืองแก้ว (2536) ได้กล่าวสรุปถึงสาเหตุที่ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนต่ำกว่าระดับสามารถแบ่งเป็นสาเหตุใหญ่ได้ดังนี้

- 1) สาเหตุที่เกิดจากลักษณะที่ส่วนตัวของนักเรียน
- 2) สาเหตุที่เกิดจากโรงเรียนและการจัดการศึกษาของโรงเรียน
- 3) สาเหตุที่เกิดจากภูมิหลังทางครอบครัวของนักเรียน

2.2.4 งานวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สมคิด ไชยธนบุรณ์ (2511) ได้ศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกภาพทางด้านของนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูงกับนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนต่ำ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) นักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูงมีความมั่นคงทางอารมณ์ดีกว่า มีความสามารถในการเรียนต่ำ (2) นักเรียนชายที่มีความสามารถในการเรียนสูงมีความมั่นคงทางอารมณ์ดีกว่า มีความสามารถในการรับพิศชอบมากกว่า และมีความสามารถในการบังคับตนเองมากกว่า แต่มีการแสดงออกทางอารมณ์น้อยกว่านักเรียนชายที่มีความสามารถในการเรียนต่ำ (3) นักเรียนหญิงที่มีความสามารถในการเรียนสูงกับนักเรียนหญิงที่มีความสามารถในการเรียนต่ำ ไม่มี

บุคลิกภาพด้านใดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (4) นักเรียนชายที่มีความสามารถในการเรียนสูงมีความสามารถในการบังคับตนเองมากกว่านักเรียนหญิงที่มีความสามารถในการเรียนสูง และ (5) นักเรียนชายที่มีความสามารถในการเรียนต่ำ มีสภาพทางจิตใจอ่อนกว่านักเรียนหญิงที่มีความสามารถในการเรียนต่ำ และนักเรียนหญิงในกลุ่มนี้แสดงลักษณะความเป็นตัวของตัวเองได้ดีกว่านักเรียนชาย

วัฒนา พุ่มเล็ก (2512) ทำการศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูง กับนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนต่ำ ระดับชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยพบว่า (1) นักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูง มีปัญหาด้านสุขภาพ การเงิน ครอบครัว แผนอนาคตและงานอาชีพ การเรียน การคบเพื่อนเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ น้อยกว่านักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนต่ำอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 (2) นักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูง มีความสัมพันธ์กับบิดามารดาและพี่น้องดีกว่า นักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนต่ำอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.02 และ 0.01 ตามลำดับ (3) ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในเรื่องจำนวนพี่น้องระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูงและต่ำ (4) บิดามารดานักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูง มีแนวโน้มที่จะมีการศึกษาและรายได้สูงกว่าบิดามารดานักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนต่ำ ในด้านอาชีพ ปรากฏว่าบิดานักเรียนทั้งสองกลุ่ม มีอาชีพรับราชการ และค้าขายเป็นอันดับที่ 1 และ 2 ตามลำดับ และมารดานักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูง มีแนวโน้มที่จะทำงานนอกบ้านมากกว่ามารดานักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนต่ำ (5) บิดามารดานักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูง มีความคิดเกี่ยวกับแผนชีวิตในอนาคตบุตร ให้คำแนะนำในเรื่องการเรียน และเป็นผู้ที่บุตรประทับใจด้วยมากกว่า บิดามารดานักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 แต่ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องการฝึกเกี่ยวกับระเบียบวินัย (6) นักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนสูง สนใจในวิชาวิทยาศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา วิชาศิลปปฏิบัติ กิจกรรมด้านวิชาการ อาชีพแพทย์ และการอ่านหนังสือ มากกว่านักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 นอกจากนั้น นักเรียนกลุ่มแรกมีการแสดงออกทางอารมณ์น้อยกว่านักเรียนกลุ่มหลัง

สัมภาษณ์ นัตรบุผา (2528) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนสูงกับนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนต่ำ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนสูงกับนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนต่ำ องค์ประกอบที่มีความแตกต่างอย่างสอดคล้องกันในการศึกษารวมทุกโรงเรียน และทุกขนาดของโรงเรียนคือ ด้านสภาพการเรียน ความเอาใจใส่ของครู ความเอาใจใส่ของผู้ปกครอง ความสนใจ และเศรษฐกิจ ส่วนองค์ประกอบที่ไม่มีความแตกต่างอย่างสอดคล้องกันในการศึกษารวมทุกโรงเรียนและทุกขนาดของโรงเรียนคือ ด้านความสัมพันธ์กับพี่น้อง และที่อยู่อาศัย สำหรับองค์ประกอบในด้านสุขภาพความรู้สึกระหว่างโรงเรียนและความสัมพันธ์กับเพื่อน มีความแตกต่างอย่างสอดคล้องกันในบางขนาดของโรงเรียน

Lewis และคณะ (1965) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยศึกษากับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 644 คน ผลจากการศึกษาพบว่านักเรียนที่มีการรับรู้ถึงสัมพันธ์ที่ดีกับครู จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Sarage (1966) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการแสดงตัว ลักษณะทางอารมณ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในชั้นเด็กเล็ก จำนวน 93 คน ระดับอายุเฉลี่ย 7 ปี ลักษณะบุคลิกภาพวัดจากแบบทดสอบบุคลิกภาพ EPI ผลการวิจัยแสดงว่านักเรียนมีลักษณะการแสดงตัวสูง มีความสัมพันธ์กับการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

Haslam และ Brown (1976) ได้ศึกษาถึงผลของการสอนทักษะการเรียนที่มีต่อนิสัยและทัศนคติในการเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า การแก้ไขและเปลี่ยนแปลงนิสัยและทัศนคติ มีผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นด้วย

Broadbent (1979) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพแบบตัวและแบบแสดงตัวของเกรด 6 ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มการเรียนดี และกลุ่มการเรียนต่ำ ระดับการแสดงตัว ประเมินโดยแบบทดสอบบุคลิกภาพ MPI ผลปรากฏว่า นักเรียนกลุ่มการเรียนต่ำเก็บตัวมากกว่ากลุ่มการเรียนดีอย่างมีนัยสำคัญ

Steven D. Brown and Others การศึกษาเปรียบเทียบแบบวัดความวิตกกังวล (WES-W) กับนักเรียนที่ประสบผลสำเร็จในการเรียน และนักเรียนที่ไม่ประสบผลสำเร็จทางการเรียน ผลจากการศึกษา พบว่า นักเรียนที่ประสบผลสำเร็จทางการเรียน จะมีความวิตกกังวลในทางด้านการเรียนสูงกว่า นักเรียนที่ไม่ประสบผลสำเร็จทางการเรียน

Zimiles and Others (1991) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะครอบครัวที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมปลาย ที่มาจากสภาพครอบครัวที่แตกต่างกัน ผลจากการศึกษา พบว่า นักเรียนที่มาจากสภาพครอบครัวที่มีทั้งบิดามารดา จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่า นักเรียนที่มาจากสภาพครอบครัวที่มีบิดาหรือมารดา และจากสภาพครอบครัวที่ย่ำแย่

พวงแก้ว โคจรานนท์ (2530) ศึกษาบุคลิกภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดการศึกษา เทศบาลเมืองอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ที่ระดับความสำคัญทางสถิติ 0.01 1) บุคลิกภาพของนักเรียนด้านความศรัทธาในตนเอง การมองเห็นคุณค่าตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของมาตรฐานทางสังคม ทักษะทางสังคม ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์ในโรงเรียน ความสัมพันธ์กับชุมชน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน บุคลิกภาพด้านแนวโน้มที่จะถอยหนีอาการทางประสาท แนวโน้มที่จะต่อต้านสังคม มีความสัมพันธ์ทางลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่บุคลิกภาพของนักเรียนด้านความรู้สึกอิสระในตนเอง ไม่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีบุคลิกภาพด้านความศรัทธาในตนเอง การมองเห็นคุณค่าของตนเอง ความรู้สึกเป็นเจ้าของมาตรฐานทางสังคม ทักษะการสังคม ความสัมพันธ์ทางครอบครัว ความสัมพันธ์ในโรงเรียน ความสัมพันธ์กับชุมชน สูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ แต่มีบุคลิกภาพด้านแนวโน้มที่จะถอยหนีอาการทางประสาท แนวโน้มที่จะต่อต้านสังคมต่ำกว่า นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ บุคลิกภาพของนักเรียนด้านความรู้สึกอิสระในตนเอง ไม่แตกต่างกัน 3) นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีบุคลิกภาพในด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน

เมตตา ท่งสิบสาม (2534) ได้ทำการศึกษาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา ที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ สังกัดสำนักงานประถมศึกษา จังหวัดอุดรธานี ผลจากการศึกษา พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทาง

การเรียนสูง มีการบริหารหลักสูตรแตกต่างจากโรงเรียนที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ การจัดครูเข้าสอน การวางแผน การสอน การจัดทาสตูดอุปกรณ์ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรการบริการห้องสมุด การใช้แหล่ง ทรัพยากรชุมชน ความสัมพันธ์กับชุมชน การนิเทศการสอน การวัดและประเมินผล และการสอน ข้อมเสริมักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงดำเนินการวางแผนในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ ด้วย บรรยาการแห่งประชาธิปไตย

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้พบว่างานส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัย เชิงสำรวจ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะต้องการทราบปัญหาที่แท้จริง ดังนั้นจึงสนใจที่จะ ศึกษาโดยวิธีการศึกษารายกรณี ซึ่งหาข้อมูลได้ละเอียดกว้างขวางและลึกซึ้งมากกว่าและ เมื่อ พบสาเหตุที่แท้จริง ก็สามารถนำมาช่วยให้เด็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น

2.3 แนวคิดการให้คำปรึกษา

2.3.1 ความหมายของการให้คำปรึกษา

การให้คำปรึกษา เป็นกระบวนการของสัมพันธภาพระหว่างผู้ให้บริการปรึกษา ซึ่งเป็นนักวิชาชีพที่ได้รับการฝึกอบรม กับผู้รับบริการซึ่งต้องการความช่วยเหลือ เพื่อให้ผู้รับ บริการเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่นและเข้าใจสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ได้ปรับปรุงทักษะในการตัดสินใจ และทักษะในการแก้ปัญหา ตลอดจนปรับปรุงความสามารถในการทำให้อนาคตพัฒนาขึ้น (วัชร ทรัพย์มี, 2533)

2.3.2 จุดมุ่งหมายในการให้คำปรึกษา

เพื่อมุ่งที่จะช่วยเหลือให้ผู้รับคำปรึกษาสามารถรับผิดชอบต่อตน พึ่งตนได้ ซึ่ง แสดงถึงความเป็นอิสระ มีความสุขในชีวิตและได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ ในการแก้ปัญหา ของตน (จิน แบร์, 2537)

2.3.3 กระบวนการให้คำปรึกษา

กระบวนการให้คำปรึกษามีทั้งหมด 5 ขั้นตอน ซึ่งได้แก่

- 1) การสร้างสัมพันธภาพ ผู้ให้คำปรึกษาจะสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้รับคำปรึกษา โดยชี้แจงให้ผู้รับคำปรึกษาทราบและทำความเข้าใจเกี่ยวกับข้อตกลงในการบริการเกี่ยวกับ

วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กระบวนการ เวลา ตลอดจนถึงบทบาทของผู้ให้คำปรึกษา และผู้รับคำปรึกษา

2) การสำรวจปัญหา ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องใช้ทักษะต่าง ๆ เพื่อเอื้ออำนวยและกระตุ้นให้ผู้รับคำปรึกษาใช้ศักยภาพของตนที่มีอยู่เพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการของตน

3) เข้าใจปัญหาสาเหตุของปัญหาและความต้องการ ขั้นนี้เป็นหัวใจของกระบวนการให้คำปรึกษา ซึ่งผู้ให้คำปรึกษาใช้ทักษะเพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความกระจ่างในปัญหาของตนอย่างแท้จริง และมองเห็นแนวทางที่จะแก้ไขปัญห

4) การวางแผนการแก้ปัญหา ผู้ให้คำปรึกษาให้ผู้รับคำปรึกษา วางแผนปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

5) การยุติกระบวนการ ผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาเห็นพ้องกันว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์ในการให้คำปรึกษาในครั้งนี้ และเปิดโอกาสให้ผู้รับคำปรึกษาได้สรุปในสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการสนทนา ในกรณีที่จำเป็นต้องส่งต่อไปพบผู้เชี่ยวชาญอื่น ๆ จะต้องให้ข้อมูลและทำความเข้าใจกับผู้รับคำปรึกษาอย่างชัดเจน

จากกระบวนการทั้งหมด 5 ขั้นตอน ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการให้คำปรึกษาที่จะนำมาใช้กับทฤษฎีการให้คำปรึกษาในแต่ละทฤษฎี ขึ้นอยู่กับว่าผู้ให้คำปรึกษาจะหยิบยกทฤษฎีใดมาใช้ ทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับความชำนาญ และปัญหาของผู้ให้คำปรึกษาเป็นสิ่งสำคัญ

สำหรับการวิจัยในเรื่องนี้ผู้วิจัยได้ใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษา 2 โปรแกรม ซึ่งได้แก่

2.3.3.1 โปรแกรมการให้คำปรึกษาโดยใช้กลวิธี MT METHOD

2.3.3.2 โปรแกรมการให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาการยอมรับตนเอง

2.3.3.1 โปรแกรมการให้คำปรึกษาโดยใช้กลวิธี MT METHOD (Matsubara Tatsuya Method) หรือ LAC METHOD

MT method มาจากคำว่า Matsubara Tatsuya หรือ LAC (Life Analysis Counseling) เป็นรูปแบบหนึ่งของการให้คำปรึกษา ที่ศาสตราจารย์ Matsubara Tatsuya แห่งมหาวิทยาลัย Tsukuba ประเทศญี่ปุ่นได้สร้างขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1982

เพื่อช่วยเหลือผู้เฉื่อยชาทางการเรียน (Apathetic Students) ที่ต้องการปรับปรุงตนให้ดีขึ้น โดยใช้กรอบแนวคิดของทฤษฎีการให้คำปรึกษาอันได้แก่ ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบผู้รับคำปรึกษาเป็นศูนย์กลาง (Client-Centered Counseling) ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบพฤติกรรมนิยม (Behavioral Counseling) และทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) โดยการนำข้อดีของแต่ละทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับผู้รับคำปรึกษาให้เข้าใจและยอมรับตนเอง

1) ความหมายของ MT METHOD หรือ LAC METHOD

MT METHOD หรือ LAC METHOD (LIFE ANALYSIS COUNSELING) เป็นรูปแบบการให้คำปรึกษาที่ช่วยเหลือนักเรียนที่เฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น ขาดจุดมุ่งหมายในการเรียน ให้เกิดความกระจำงในปัญหาของตน สามารถจัดระบบชีวิต (Life Style) ให้เหมาะสมและดำเนินการตามแผนที่วางไว้ จนกระทั่งบรรลุเป้าหมาย

2) ตารางเปรียบเทียบ MT METHOD หรือ LAC METHOD กับทฤษฎี
การให้คำปรึกษาในแต่ละทฤษฎี

ทฤษฎีการให้คำปรึกษา	ความคล้ายคลึงกัน	ความแตกต่าง
ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบ ผู้รับคำปรึกษาเป็นศูนย์กลาง (Client-Centered Counseling)	- เน้นสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับ คำปรึกษา - ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาได้ สำรวจตนเอง เข้าใจตนเอง และยอมรับตนเอง	- MT METHOD จะมีจุด มุ่งหมายในการแก้ไขที่ออกมา ในรูปธรรม ซึ่งเห็นได้ชัดเจน แต่จะต่างกับทฤษฎีการให้ คำปรึกษาแบบผู้รับคำปรึกษา เป็นศูนย์กลางที่จะให้เห็น แนวทางแก้ไขเป็นรูปแบบ ของนามธรรม ซึ่งบางครั้ง อาจจะทำให้ผู้รับคำปรึกษา มองเห็นแนวทางแก้ไขได้ไม่ ชัดเจนนัก
ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบ พฤติกรรมนิยม(Behavioral Counseling)	- มีการจัดวางเป้าหมายใน การดำเนินแก้ไขอย่างชัดเจน - ลดความวิตกกังวลในการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างเป็น ระบบโดยตารางจัดระบบเวลา - ให้แรงเสริมในระหว่าง ประเมินผล เมื่อพิจารณาเห็น ว่าเป้าหมายในการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมดำเนินไปด้วยดี	- ทฤษฎีการให้คำปรึกษา แบบพฤติกรรมนิยมจะมีจุด มุ่งหมายในการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมเดียว แต่ MT METHOD จะมุ่งปรับเปลี่ยน พฤติกรรมรูปแบบในการ ดำเนินชีวิตทั้งหมด

ทฤษฎี	ความคล้ายคลึงกัน	ความแตกต่าง
ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)	ผู้รับคำปรึกษาสามารถที่จะ สำรวจและยอมรับตนเอง โดยใช้ MT METHOD เข้ามามี ส่วนช่วยในการวางเป้าหมาย	- ทฤษฎีการให้คำปรึกษา จิตวิเคราะห์จะมุ่งถึงอดีต เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษา เข้าใจและแก้ไขในสิ่ง ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่ ทฤษฎีการให้คำปรึกษา MT METHOD จะมุ่งเน้น ปัจจุบัน และให้ผู้รับ คำปรึกษาหาทางแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปใน แนวทางที่ดีขึ้น - ทฤษฎีการให้คำปรึกษาจะ มุ่งเน้นไปที่จิตใต้สำนึกของ ผู้รับคำปรึกษา

3) จุดมุ่งหมายของ MT METHOD หรือ LAC METHOD

เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่เฉื่อยชาทางการเรียน (Apathetic Students) และมีความประสงค์ที่จะปรับปรุงตนเอง ให้มีผลการเรียนที่ดีขึ้น

4) คุณสมบัติ MT METHOD หรือ LAC METHOD

Rerkjaree (1994) ได้สรุปลักษณะของ MT METHOD ไว้ 10

ประการ ดังนี้

(1) วิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิต

MT METHOD หรือ LAC METHOD จะช่วยให้ผู้รับบริการได้มีการพิจารณาวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้รับบริการ ตลอดจนค้นหาจุดมุ่งหมายการดำเนินชีวิต ให้มีการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์แบบขึ้น

(2) มุ่งเน้นถึงการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

MT METHOD หรือ LAC METHOD หรือจะมุ่งเน้นถึงการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของผู้รับบริการ ซึ่งจะมีลักษณะตรงข้ามกับการให้คำปรึกษาแบบจิตวิเคราะห์ ที่มุ่งเน้นอดีตของผู้รับบริการ

(3) จุดมุ่งหมายของ MT METHOD

MT METHOD หรือ LAC METHOD มีจุดมุ่งหมายให้นักเรียนที่ประสบปัญหาทางการเรียนได้มีการวางแผนทางการเรียน เพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น

(4) การเน้นคะแนนไปที่ความจำเป็นและอาจจะเป็นไปได้

การให้คะแนนจะพิจารณาจากความจำเป็นของงาน และจากการคาดการณ์ว่าจะทำงานนั้นได้สำเร็จ โดยพิจารณาจากลักษณะงานที่ทำการดำเนินชีวิตประจำวัน

(5) เจื่อนไขบางประการของผู้รับบริการ

การใช้ MT METHOD หรือ LAC METHOD จะได้ผลหรือไม่ได้ผล จะต้องขึ้นอยู่กับผู้รับบริการกล่าวคือ ผู้รับบริการมีความปรารถนาที่จะให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น และต้องการใช้กลวิธี LAC METHOD ในการช่วยเหลือ

(6) ความชัดเจนของจุดมุ่งหมาย

โดยปกติแล้วนักเรียนที่ประสบปัญหาทางการเรียน จะไม่สามารถจัดระบบเวลาในการเรียนได้ดี ดังนั้น MT METHOD หรือ LAC METHOD จะช่วยให้เห็นวิธีการที่จะไปสู่เป้าหมายได้ชัดเจนขึ้น การจำแนกถึงกิจกรรมที่ต้องทำ จะช่วยให้เราสามารถวางแผนเวลาการเรียนได้ดี และมีประสิทธิภาพ

(7) ทำสิ่งที่เป็นนามธรรมออกมาเป็นรูปธรรม

การวางแผนเวลาในการเรียนด้วยวิธี MT METHOD หรือ LAC METHOD จะช่วยให้ผู้รับบริการมองเห็นกิจกรรมสำคัญที่จะต้องทำได้ง่าย

(8) จะมีลักษณะที่จำเพาะในแต่ละบุคคล

MT METHOD หรือ LAC METHOD ขึ้นอยู่กับการวางแผนของผู้รับบริการ ในการที่จะจัดระบบการดำเนินชีวิตด้วยตัวของเขาเอง ดังนั้นแผนการของแต่ละบุคคลจึงมีความแตกต่างกัน

(9) การเรียนรู้ด้วยตนเองจากผลที่ได้รับ

ผู้รับบริการจะต้องมาพบกับผู้ให้คำปรึกษาสม่ำเสมอ

(1 สัปดาห์ครั้ง/มากกว่านั้น) ในการที่จะหารือกับผู้รับคำปรึกษาในกรณีที่ผู้รับบริการยังไม่สามารถจัดเวลาได้อย่างเหมาะสม

(10) แรงจูงใจที่ได้รับจากความสำเร็จ

การให้คำปรึกษาแต่ละครั้งจะทำให้การดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายเป็นไปอย่างง่ายขึ้น ซึ่งสิ่งนี้เองทำให้ผู้รับบริการเกิดแรงจูงใจที่จะใช้กลวิธี MT METHOD หรือ LAC METHOD เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายอื่น ๆ อีกต่อไป

2.3.3.2 โปรแกรมการให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาการยอมรับตนเอง

1) ลักษณะของการให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาการยอมรับตนเอง

ผู้วิจัยได้ยึดหลักทฤษฎีการให้บริการปรึกษาแบบวิเคราะห์ลักษณะบุคคลและองค์ประกอบสิ่งแวดล้อม (Trait Factor) ของเอ็ดมัน จี. วิลเลียมสัน (Edmund G. Williamson) ซึ่งแนวคิดของทฤษฎีนี้คือการให้ผู้รับคำปรึกษารู้จักและตระหนักในลักษณะและองค์ประกอบสิ่งแวดล้อมของตน และรู้จักแสวงหาข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม เป็นต้นว่า ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา อาชีพ สังคม และช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาได้เรียนรู้ถึงกระบวนการตัดสินใจเป็นขั้นตอนที่มีระบบ และกระบวนการคิดตัดสินใจแก้ปัญหา หรือวางโครงการในอนาคตนั้นควรดำเนินการอย่างไร จึงเป็นการคิดวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ (วัชร ทรัพย์มี, 2533)

2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรมการให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาการยอมรับตนเอง

เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาได้รู้จักและตระหนักถึงองค์ประกอบจิตลักษณะของตนโดยพิจารณาจากข้อมูล ทางด้านการศึกษา อาชีพ สังคม เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาได้ตัดสินใจอย่างเป็นระบบ และสามารถวางแผนโครงการในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษารายกรณี โดยการให้คำปรึกษา MT METHOD หรือ LAC METHOD

Matsubara Tatsuya (อ้างถึงใน Rerkjaree, 1994) ได้ศึกษารายกรณี นักศึกษาที่มีปัญหาทางการเรียน และดำเนินการช่วยเหลือโดยให้คำปรึกษา MT METHOD หรือ LAC METHOD ดังนี้

กรณีศึกษารายที่ 1 : นักศึกษาปริญญาโทที่มีปัญหาการจัดระบบเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ และการเตรียมตัวสอบ

จุดมุ่งหมาย : เพื่อที่จะปรับเปลี่ยนระบบระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสม ซึ่งผลการให้คำปรึกษา ทำให้ผู้รับคำปรึกษาได้ตระหนักในปัญหาของตน เกิดความกระจำจั่ง และสามารถหาแนวทางแก้ไขด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถจัดระบบระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตได้ดีขึ้น และประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

กรณีศึกษารายที่ 2 : นักศึกษาที่มีปัญหาในการจัดระบบเวลาการทำงานนอกเวลา และการใช้เวลาว่างในการทำงานอดิเรก

จุดมุ่งหมาย : เพื่อที่จะปรับเปลี่ยนระบบระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสม ซึ่งผลของการให้คำปรึกษา ทำให้ผู้รับคำปรึกษาได้ตระหนักในปัญหาของตน เกิดความกระจำจั่ง และสามารถหาแนวทางแก้ไขด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถจัดระบบระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตได้ดีขึ้น และประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้การดำเนินชีวิตได้ดีขึ้น และประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

กรณีศึกษารายที่ 3 : นักศึกษาที่จะไม่สำเร็จการศึกษา เนื่องจากใช้เวลากับและงานอดิเรกมากเกินไป

จุดมุ่งหมาย : เพื่อที่จะต้องการจะสำเร็จการศึกษา และเพื่อที่จะปรับเปลี่ยนระบบระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสม ซึ่งผลของการให้คำปรึกษา ทำให้ผู้รับคำปรึกษาได้ตระหนักในปัญหาของตน เกิดความกระจำเจ้งและสามารถหาแนวทางแก้ไขด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถจัดระบบระเบียบแบบแผนในการเรียนได้ดีขึ้น และประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

Rerkjaree (1994) ได้ศึกษารายกรณีนักศึกษา 5 คน ซึ่งมีปัญหาการจัดระบบเวลาในการเรียน และให้การช่วยเหลือโดยให้คำปรึกษา MT METHOD หรือ LAC METHOD ดังนี้

กรณีศึกษารายที่ 1 : นักศึกษาที่มีปัญหาการจัดระบบเวลาในการเรียนและเตรียมตัวสอบ

จุดมุ่งหมาย : เพื่อที่ต้องการจัดเวลาให้เหมาะสมในการเตรียมตัวสอบ เพื่อที่จะทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ผลของการให้คำปรึกษา ทำให้ผู้รับคำปรึกษาได้ตระหนักในปัญหาของตน เกิดความกระจำเจ้ง และสามารถหาแนวทางแก้ไขด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถจัดระบบเวลาในการเรียน และใช้เวลาในการทำงานนอกเวลาได้อย่างเหมาะสม

กรณีศึกษารายที่ 2 : นักศึกษาชาวต่างประเทศที่ต้องการพัฒนาภาษาญี่ปุ่น

จุดมุ่งหมาย : เพื่อที่ต้องการทำความเข้าใจในบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น โดยการจัดระบบเวลาในการทบทวนบทเรียน ผลของการให้คำปรึกษา ทำให้ผู้รับคำปรึกษาได้ตระหนักในปัญหาของตน เกิดความกระจำเจ้ง และสามารถหาแนวทางแก้ไขด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถจัดระบบเวลาได้เหมาะสม และประสบผลสำเร็จในเป้าหมายที่ตั้งไว้

กรณีศึกษารายที่ 3 : นักศึกษาที่ต้องการจัดระบบเวลา ในการทบทวนภาษาญี่ปุ่น และการเตรียมตัวสอบ

จุดมุ่งหมาย : เพื่อที่ต้องการจะปรับเปลี่ยนระบบระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมในการจัดระบบเวลาในการทบทวนภาษาญี่ปุ่น และการเตรียมตัวสอบ ผลของการให้คำปรึกษาทำให้ผู้รับคำปรึกษาได้ตระหนักในปัญหาของตน เกิดความกระจำเจ้งและสามารถหาแนวทางแก้ไขด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถจัดระบบระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตได้ดีขึ้น และประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

กรณีศึกษารายที่ 4 : นักศึกษาที่มีความวิตกกังวลในการเตรียมตัวศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก

จุดมุ่งหมาย : เพื่อต้องการที่จะประสบผลสำเร็จในการศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก ผลของการช่วยเหลือโดยการให้คำปรึกษา ทำให้ผู้รับคำปรึกษาได้ตระหนักในปัญหาของตนเอง เกิดความกระจ่างแจ้งและสามารถหาแนวทางแก้ไขด้วยตนเอง ตลอดจนทำให้มีความวิตกกังวลลดลง สามารถจัดเวลาได้เหมาะสม และประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบว่า การให้คำปรึกษา MT METHOD หรือ LAC METHOD มีส่วนช่วยให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยใช้วิธีการจัดระบบเวลาให้เหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะใช้รูปแบบการให้คำปรึกษา MT METHOD หรือ LAC METHOD เพื่อช่วยเหลือเด็กนักเรียนที่มีผลการเรียนต่ำให้มีผลการเรียนที่ดีขึ้น

2.4 วัยแรกรุ่น

วัยแรกรุ่น คือระยะก่อนวัยรุ่นซึ่งจะอยู่ในช่วงระหว่างวัยเด็กตอนปลาย และวัยรุ่น คือประมาณอายุ 12-15 ปี วัยนี้เป็นระยะเวลาระหว่างความเป็นเด็กต่อเนื่องกับความเป็นผู้ใหญ่ นับเป็นเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ถ้าเด็กในวันนี้สามารถดำเนินชีวิตในช่วงเวลานี้ไปอย่างราบรื่น มีปัญหาไม่ซับซ้อนมาก ค่อนข้างยอมเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ด้วยดี และมักจัดการกับชีวิตในวัยผู้ใหญ่ได้อย่างราบรื่น แต่ถ้าเป็นในทางตรงกันข้าม วัยนี้จะเป็นวัยที่ประสบความยุ่งยากมากจนนักวิชาการบางท่านเรียกว่าเป็น "วัยวิกฤติ" (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2530)

1) พัฒนาการทางร่างกาย

การพัฒนาทางกายเป็นไปในแง่ของความงอกงาม เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ (Maturation) เพื่อทำหน้าที่อย่างเต็มที่ การเจริญเติบโตมีทั้งส่วนภายนอกที่มองเห็นได้ง่าย เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก การเปลี่ยนแปลงรูปร่าง สัดส่วนของร่างกาย ลักษณะเส้นผม ฯลฯ และการเปลี่ยนแปลงภายใน เช่น การทำงานของต่อมบางชนิด โครงกระดูกแข็งแรงขึ้น การผลิตเซลล์สืบพันธุ์ในเด็กชาย การมีประจำเดือนของเด็กหญิง ฯลฯ การเจริญเติบโตทางกาย จะมีช่วงหนึ่งซึ่งเป็นระยะเตรียม (Rating Period) เมื่อผ่านพ้นช่วงนี้ไปแล้วจะมีการเจริญเติบโตเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย อย่างรวดเร็วมากมาย จนแม้แต่ตัวเด็กเองก็ไม่สามารถทำใจยอมรับ

การเปลี่ยนแปลงอย่างกระทันหันหันฉับพลันนั้น เช่น ความสูงของเด็กตอนต้นปีและปลายปี มีความแตกต่างกันมาก การสะสมไขมันในร่างกายมีมากกว่าวัยเด็ก โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง เด็กที่มีรูปร่างผอมอาจอ้วนขึ้นกว่าเดิม ระยะนี้ระบบการย่อยอาหาร และการเผาผลาญอาหาร ทำงานเร็วมากกว่าเดิม เพราะร่างกายกำลังเจริญเติบโต เด็กจึงหิวเก่ง กินเก่ง กินไม่เลือก ง่วงนอนบ่อย เป็นระยะเวลาที่กำลังกินกำลังนอน กล้ามเนื้อของเด็กชายเจริญมากขึ้น อวัยวะเพศเริ่มทำงาน เสียงของเด็กชายแตกและห้าวขึ้น ตอนต้น ๆ ของวัยนี้ ร่างกายของเด็กจะไม่ได้สัดส่วน เด็กรู้สึกอึดอัด เก่งก้าง รู้สึกอ่อนไหวง่ายเกี่ยวกับสัดส่วนอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย การทำงานของกล้ามเนื้อกับประสาทสัมผัสต่าง ๆ ของเด็กยังไม่เข้ารูปเข้ารอย เด็กจึงเล่นกีฬา หรือทำงานที่ต้องใช้ความสามารถทางกล้ามเนื้อ ประสาทสัมผัส และการประสานงานของกล้ามเนื้อกับประสาทสัมผัสได้ไม่สู้ดี สุขภาพโดยทั่วไปของเด็กในวัยนี้จะดีกว่าในวัยที่ผ่านมา (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2530)

2) พัฒนาการทางด้านอารมณ์

Arthur T. Jersild (1978) กล่าวว่า ระยะแรกเริ่มเป็นระยะที่มีอารมณ์รุนแรง รัก และเกลียดหวงอย่างรุนแรง เพราะขาดความรู้สึกที่มั่นคง เกิดความตึงเครียดทางจิตใจ สาเหตุเพราะมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการทางร่างกาย เมื่อพัฒนาการต่าง ๆ อยู่ในระยะคงที่ จะสามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้

William J. Meyer กล่าวว่า (1979) อารมณ์ของเด็กในวัยนี้ จะไม่ค่อยคงที่ เกิดการแปรปรวนได้ง่าย และมักจะแสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผย จึงทำให้เกิดปัญหาในการติดต่อมีความสัมพันธ์กับบุคคลอยู่บ่อยครั้ง

Wendell E. Jeffy (1979) ได้กล่าวว่า เด็กในวัยนี้มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย สับสน อ่อนไหว ไม่มั่นคง ซึ่งมีระดับความรุนแรง มากน้อยของอารมณ์ ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพดั้งเดิมของเด็ก

จากแนวความคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า วัยแรกเริ่ม มีพัฒนาการอารมณ์ที่ไม่มั่นคงรุนแรง เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากพัฒนาการทางร่างกาย และความจำเป็นในการปรับตัวใหม่ ดังนั้นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดควรเข้าใจยอมรับการพัฒนาการต่าง ๆ ตลอดจนเสนอ

แนะแนวทางในการพัฒนาและควบคุมทางอารมณ์ เพื่อให้สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นผู้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์

3) พัฒนาการทางสังคม

Janet K. Black and Others (1992) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับพัฒนาการในวัยนี้ว่า เป็นวัยแห่งการรวมกลุ่ม และมีความต้องการในการที่จะปรับปรุงตน ให้เป็นที่ยอมรับนับถือ ของเพื่อนในกลุ่ม

L. Alan Sroufe and Others (1995) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับเด็กในวัยนี้ว่า เด็กในวัยนี้จะจับกลุ่มเพื่อนในวัยเดียวกัน เริ่มที่จะคบเพื่อนต่างเพศ และการเข้ากลุ่มนี้ทำให้เรียนรู้ในการปรับตัว การเรียนรู้บทบาททางเพศ ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม

จากแนวความคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า

ลักษณะที่สำคัญที่สุดในวัยนี้คือ การเข้าร่วมกลุ่มต้องการที่จะเป็นคนหนึ่งในกลุ่ม กลุ่มของเด็กไม่มีเฉพาะเพื่อนเพศเดียวกันเท่านั้น แต่เริ่มมีเพื่อนต่างเพศเข้ามาสมทบด้วย การเปลี่ยนแปลงทางกายอย่างรวดเร็ว เป็นแรงกระตุ้นให้เด็กรวมกลุ่ม เพราะสามารถเข้าใจปัญหาของกันและกันดีกว่าคนต่างวัย

4) พัฒนาการทางบุคลิกภาพ

ระยะนี้เป็นระยะที่เด็กแสวงหาบุคคลที่ตนนิยมมาเป็นตัวอย่างของการประพฤติทุกชนิด บุคคลเหล่านี้อาจเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด หรือ ดารา นักแสดง ที่ตนชื่นชอบ และจะมีการเรียนแบบของลักษณะ ท่าทาง คำพูด ความประพฤติต่าง ๆ ที่ตนนิยมชื่นชอบ

นวลศิริ เปาโรหิตย์ และคณะ (2520) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของครอบครัวที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของวัยรุ่นระยะแรกเริ่ม ดังนี้

(1) บุคลิกภาพของบิดามารดา

บิดามารดาที่มีบุคลิกภาพดี สุขภาพจิตที่สมบูรณ์และมีบรรยากาศของครอบครัวที่มีความสุขมักจะเป็นผลดีต่อบุคลิกภาพของเด็ก แต่ในทางตรงข้ามหากบิดามารดาทะเลาะวิวาท ครอบครัวไม่มีความสุขเสียแล้ว เด็กจะอยู่แต่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดผลดีกับการเจริญเติบโต บรรยากาศของบ้านจะไม่มีความสุขและเด็กจะมีความหวาดหวั่นอยู่ตลอดเวลา ก่อให้เกิดผลร้ายในด้านความเชื่อมั่นในตนเอง

(2) ความหวังของบิดามารดา

บิดามารดาแทบทุกคนมักจะตั้งความหวังไว้ในตัวบุคคลอยู่เสมอ ความหวังที่
 ดังนั้นอาจก่อให้เกิดผลสะท้อนต่อบุคลิกภาพของเด็กโดยตรงกล่าวคือ หากบิดามารดาได้ตั้ง
 ความหวังที่สูงส่งเกินความสามารถของเด็ก จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกขัดแย้งในใจ ไม่แน่ใจใน
 ความสามารถของตนเอง แต่ก็ไม่ต้องการทำให้บิดาเสียใจ และถ้าหากทำไม่สำเร็จเด็กจะมี
 ความรู้สึกพ่ายแพ้ตูดูกตนเอง ซึ่งจะเป็นผลเสียต่อความคิดที่เกี่ยวกับตนเองโดยตรง ส่วนใหญ่บิดา
 มารดามักจะตั้งความหวังไว้อย่างสูงในด้านที่เกี่ยวกับการศึกษา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหาก
 ตนเองมีความสามารถในด้านนั้น ๆ ก็มักจะหวังให้บุตรดำเนินตามรอยโดยที่มิได้พิจารณาให้ถ่วง
 ถึงความสามารถที่ต่างกันของแต่ละบุคคล และเมื่อบุตรมิได้เป็นดังที่หวังก็มักจะแสดงความผิดหวัง
 อย่างรุนแรง ซึ่งผลก็คือบุตรจะรู้สึกผิดและเกิดบมด้อย

3) ลักษณะการเลี้ยงดูเด็ก

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าลักษณะของการเลี้ยงดูเด็กในแต่ละครอบครัวมักจะทำให้เด็กมี
 บุคลิกภาพที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย แบบเผด็จการ หรือการ
 ตามใจเด็กตลอดเวลา อย่างไรก็ตามการเลี้ยงบุตรของบิดามารดาไม่ว่าจะเป็นวิธีใดควรจะช่วย
 ให้เด็กปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมให้ได้ นั้นย่อมหมายความว่า บิดามารดาจะต้องพยายามเข้า
 ใจถึงธรรมชาติและความต้องการของเด็ก และจะต้องเป็นผู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลง
 ของโลกในปัจจุบัน บิดามารดาต้องเข้าใจว่าเด็กในศตวรรษที่ 20 นี้มีปัญหาคณะชนิตกับ
 เด็กสมัยก่อนสงคราม ดังนั้นวิธีเข้าถึงเด็กและการแก้ปัญหาจึงจะต้องเป็นคนละชนิดกันกับในสมัย
 ที่ตนเป็นเด็ก บิดามารดาที่ฝึกฝนแต่การปกครองแบบโบราณ เลี้ยงบุตรอย่างเคร่งครัด หรือมี
 การลงโทษที่รุนแรง มักจะพบปัญหามากมายเกี่ยวกับบุตรของตนโดยเฉพาะทางด้านวินัย และเด็ก
 เหล่านี้จะประสบความลำบากในการปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอก

4) ครอบครัวที่มีการหย่าร้าง

การที่ครอบครัวมีการแยกกันหรือบิดามารดาเกิดหย่าร้างกัน จะมีผลกระทบกระเทือน
 ถึงบุคลิกภาพโดยตรงของเด็ก ครอบครัวใดที่บิดามารดาอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มักจะมีผล
 สะท้อนถึงเด็ก เด็กจะมีความสุขและสุขภาพจิตที่ดี แต่เด็กจะเกิดความรู้สึกอ้างว้างขึ้นทันทีหาก
 บิดาหากบิดามารดาแยกกันอยู่ หรือเสียชีวิตไป และถึงแม้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะแต่งงานใหม่ เด็กก็

มักจะแสดงความรู้สึกไม่พอใจ หรือไม่ยอมรับบุคคลที่มาจากใหม่นั้น อันอาจจะก่อให้เกิดการแตกร้างในครอบครัวได้ ดังนั้นการหย่าร้างจึงไม่เป็นผลดีกับจิตใจและบุคลิกภาพของเด็กเลย

5) ตำแหน่งหน้าที่ทางการงานของบิดามารดา

ความรู้สึกที่บิดามารดามีต่อหน้าที่การงานของตน มักจะมีผลสะท้อนถึงบุคลิกภาพของบุตรด้วย ถ้าบิดามีตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดี บุตรก็จะแสดงความรู้สึกภาคภูมิใจไปด้วย เด็กจะมีความรู้สึกไวต่อสิ่งเหล่านี้มาก โดยเฉพาะถ้าบิดามารดาทำงานประเภทที่ไม่ใครมีเวลาสำหรับบุตรแล้ว เด็กจะมีความรู้สึกที่น้อยใจและมีความรู้สึกว่าตนไม่ใช่สิ่งที่สำคัญของครอบครัวให้เกิดผลร้ายในด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว เด็กจะขาดที่พึ่งเนื่องจากคิดอยู่เสมอว่า บิดามารดาไม่มีเวลาสำหรับตน ดังนั้นบิดามารดาที่ทำงาน จึงควรหาเวลาให้บุตรในโอกาสที่บุตรต้องการความช่วยเหลือจากตน (นวลศิริ เปาโรหิตต์, 2520)